

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญของโรงเรียนจำนวน 5 คน และครูผู้สอนศิลปะจำนวน 21 คน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอนศิลปะ จากโรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรีในการจัดการเรียนการสอนและเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจากกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง นำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือ 3 แบบคือ 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi - Structure Interview) ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 2) แบบสอบถามใช้สอบถามครูผู้สอนศิลปะ 3) แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participant observation) เป็นการจดบันทึกการเรียนการสอนในชั้นเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากคำสัมภาษณ์ และนำมาประมวลผลสรุปประเด็นเป็นความถี่ในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายเป็นความเรียง

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากคำสัมภาษณ์ และนำมาประมวลผลสรุปประเด็นเป็นความถี่ในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายเป็นความเรียง

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามครูผู้สอนศิลปะ เกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอร์ ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากการตอบแบบสอบถาม และนำมาประมวลผลสรุปประเด็นเป็นค่าเฉลี่ยในรูปแบบตารางประกอบการบรรยายเป็นความเรียง

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการสอนศิลปะ เกี่ยวกับการปฏิบัติการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอร์ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาจากการจัดบันทึกพฤติกรรมการเรียนการสอนและการสำรวจรายการในแบบสังเกต นำมาประมวลและสรุปเป็นการบรรยายความเรียง

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอร์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลในภาพรวม เกี่ยวกับสถานภาพของประชากร

ผู้บริหารที่ให้สัมภาษณ์มีจำนวนทั้งหมด 5 ท่าน จาก 5 โรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียนมอนเตสซอร์ 1 ผู้บริหารโรงเรียนมอนเตสซอร์ 2 ผู้บริหารโรงเรียนมอนเตสซอร์ 3 ผู้บริหารโรงเรียนมอนเตสซอร์ 4 และผู้บริหารโรงเรียนมอนเตสซอร์ 5 เป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 4 คน มีอายุระหว่าง 41- 70 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาด้านการศึกษาและเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแบบมอนเตสซอร์เพิ่มเติม มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนตั้งแต่ 1 – 30 ปี โรงเรียนในกลุ่มสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเด็กเป็นสำคัญทั้งหมด 8 แห่ง อยู่ในกรุงเทพมหานคร 4 โรงเรียนและต่างจังหวัด 4 แห่ง ส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรนานาชาติ 3 แห่ง และ English Program 3 แห่ง อีก 2 แห่งใช้หลักสูตรมอนเตสซอร์ร่วมกับแนวการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ผู้เชี่ยวชาญที่ให้สัมภาษณ์จำนวน 5 ท่านจาก 5 โรงเรียนคือผู้เชี่ยวชาญโรงเรียนมอนเตสซอร์ 1 ผู้เชี่ยวชาญโรงเรียนมอนเตสซอร์ 2 ผู้เชี่ยวชาญโรงเรียนมอนเตสซอร์ 3 ผู้เชี่ยวชาญโรงเรียนมอนเตสซอร์ 5 ผู้เชี่ยวชาญโรงเรียนอนุบาลประนนท์นิต ผู้เชี่ยวชาญเป็นเพศชาย 1 คน และเพศหญิง 4 คน มีอายุระหว่าง 31- 65 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ด้านการศึกษา บริหารธุรกิจ และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มีประสบการณ์สอนมาตั้งแต่ 1- 25 ปี เคยเข้ารับการอบรมการจัดการเรียนการสอนตามแนวการศึกษามอนเตสซอร์ทุกท่าน

ครูผู้สอนศิลปะที่ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 21 คน สอนอยู่ในโรงเรียนอนุบาล 8 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนมอนเตสซอรี 6 คิดเป็นร้อยละ 19.0 โรงเรียนมอนเตสซอรี 7 คิดเป็นร้อยละ 19.0 โรงเรียนมอนเตสซอรี 2 คิดเป็นร้อยละ 19.0 โรงเรียนมอนเตสซอรี 5 คิดเป็นร้อยละ 14.3 โรงเรียนมอนเตสซอรี 3 คิดเป็นร้อยละ 9.5 โรงเรียนมอนเตสซอรี 1 คิดเป็นร้อยละ 9.5 โรงเรียนมอนเตสซอรี 8 คิดเป็นร้อยละ 4.8 และโรงเรียนมอนเตสซอรี 4 คิดเป็นร้อยละ 4.8 เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นเพศหญิงร้อยละ 90.5 และเพศชายร้อยละ 9.5 ครูส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26 – 30 ปีคิดเป็นร้อยละ 38.1 อันดับสองคืออายุระหว่าง 31 – 35 ปี และ อายุระหว่าง 36 – 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.0 อันดับสามคืออายุระหว่าง 21 – 25 ปี และ 41 – 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.5 อันดับสุดท้ายคืออายุสูงกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.8 ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีร้อยละ 90.5 รองลงมาคืออนุปริญญาหรือเทียบเท่าและปริญญาโทหรือเทียบเท่าร้อยละ 4.8 ได้รับวุฒิการศึกษาในสาขาอื่น ๆ ร้อยละ 42.9 จบการศึกษาในสาขาการศึกษาปฐมวัยร้อยละ 38.1 จบการศึกษาในสาขาศิลปกรรมศาสตร์ 14.3 และจบการศึกษาในสาขาศิลปศึกษา 4.8 ครูส่วนใหญ่มีหน้าที่รับผิดชอบในการเป็นครูประจำชั้นและสอนวิชาศิลปะร้อยละ 66.6 รับผิดชอบหน้าที่ครูผู้สอนศิลปะ 28.6 และรับผิดชอบหน้าที่ครูประจำชั้นและหน้าที่อื่น ๆ ร้อยละ 4.8 เป็นครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 33.3 เป็นครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาลที่จัดชั้นเรียนแบบคละอายุปีที่ 1 - 3 คิดเป็นร้อยละ 28.6 เป็นครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 19.0 และครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 19.0 ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์สอนในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีต่ำกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.3 มีประสบการณ์สอนในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีระหว่าง 1 – 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 มีประสบการณ์สอนในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีระหว่าง 6 – 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.8 มีประสบการณ์สอนในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีระหว่าง 11 – 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.5 มีประสบการณ์สอนในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีระหว่าง 16 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 9.5

การสังเกตการสอนศิลปะของครูผู้สอนจำนวน 2 ท่านเป็นเพศชาย 1 คน คิดเป็นร้อยละ 50 และเพศหญิง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ครูผู้สอนมีอายุระหว่าง 31 – 35 ปี จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 มีอายุระหว่าง 61 – 65 ปี จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 ระดับการศึกษาครูผู้สอนทั้ง 2 ท่านจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 100 จบการศึกษาได้รับวุฒิทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 และสถาปัตยกรรมศาสตร์ จำนวน 1 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 50 มีประสบการณ์ด้านการสอนในโรงเรียนอนุบาลที่ให้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี

ชอว์รี ระหว่าง 1 – 5 ปี จำนวน 2 ท่าน คิดเป็นร้อยละ 100 ครูผู้สอนทั้ง 2 ท่านเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนตามแนวการศึกษามอนเตสซอว์รี คิดเป็นร้อยละ 100

ตอนที่ 2 สรุปข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอว์รี

ด้านจุดเด่นของแนวการศึกษามอนเตสซอว์รี

ผู้บริหารแต่ละโรงเรียนต่างให้ความเห็นตรงกันว่ามอนเตสซอว์รีมีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเด็กในวัยนี้ต้องเรียนผ่านของจริงที่สามารถจับต้องได้ กิจกรรมของมอนเตสซอว์รียังช่วยส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 5 ด้าน อันเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กระดับปฐมวัยต้องได้รับการพัฒนา นอกจากนี้ผู้บริหารยังให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาของมอนเตสซอว์รี 5 และใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ผู้บริหารยังเห็นว่าแนวการสอนของมอนเตสซอว์รีช่วยให้เด็กมีระเบียบวินัยในตนเองและก่อให้เกิดสมาธิในการเรียนด้วย

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าแนวการศึกษามอนเตสซอว์รีมีการจัดการเรียนการสอนผ่านกิจกรรม เด็กสามารถเรียนรู้จากของจริงที่สัมผัสจับต้องได้ จึงสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้ของเด็กที่ต้องเรียนผ่านการปฏิบัติ กิจกรรมที่มอนเตสซอว์รีใช้ในการจัดการเรียนการสอนช่วยส่งเสริมพัฒนาเด็กทั้ง 5 ด้านได้เป็นอย่างดี ส่วนหลักปรัชญาของแนวการศึกษามอนเตสซอว์รีก็สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาศาสน์ใหม่ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมเรื่องระเบียบวินัยกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม และแนวทางในการจัดการเรียนการสอนช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

ด้านทิศทางของแนวการศึกษามอนเตสซอว์รีในระบบการศึกษาไทยและการตอบรับของสังคม

ผู้บริหารต่างเห็นพ้องกันว่าปัจจุบันแนวการศึกษามอนเตสซอว์รีได้แพร่หลายขึ้นมาก โรงเรียนในเขตเทศบาลในต่างจังหวัดเริ่มมีการนำไปใช้กันมากขึ้น เนื่องจากแนวการจัดการศึกษาสามารถสอนให้เด็กเกิดพัฒนาการได้ตามแนวการจัดการศึกษาปฐมวัย แต่การแพร่กระจายออกไปนั้นยังต้องเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปเนื่องจากยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ในการอบรมอุปกรณ์บางอย่างต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ แต่คนในสังคมก็เริ่มรู้จักแนวการศึกษานี้มากขึ้นและให้ความสนใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในแนวการศึกษามอนเตสซอว์รี

ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านต่างเห็นตรงกันว่าแนวการศึกษามอนเตสซอว์รีมีการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนอย่างแพร่หลายมากขึ้นในปัจจุบัน มีหลายเขตการศึกษาและหลายโรงเรียน

นำเข้าไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย โดยรูปแบบของการนำไปใช้นั้นมีทั้งแบบที่นำไปใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาและการนำไปบูรณาการร่วมกับแนวการศึกษาอื่น เนื่องจากแนวการศึกษามอนเตสซอรีมีความสอดคล้องกับหลักพัฒนาการเด็กและแนวการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของสังคม แต่ความแพร่หลายของการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีไปใช้นั้นยังมีพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องจากด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในแนวการศึกษานั้นมีจำนวนจำกัด การเผยแพร่จึงทำได้ไม่มากนัก แต่สังคมก็มีความเข้าใจในแนวการศึกษาว่าก่อให้เกิดประโยชน์กับตัวผู้เรียนและมีความสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาในปัจจุบัน

ด้านการนำแนวการศึกษาเมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนสอน

ผู้บริหารมีการใช้แนวการศึกษาแบ่งออกเป็น โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษจะมีการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับหลักสูตรนานาชาติของต่างประเทศหรือใช้หลักสูตรแบบ English Program โดยในบางโรงเรียนจะยังคงรูปแบบของแนวการศึกษามอนเตสซอรีไว้ทั้งหมดไม่มีการปรับหรือประยุกต์แนวการจัดการศึกษา แต่จะมีการนำหลักสูตรอื่นเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนเพิ่มเติมเข้าไป ส่วนโรงเรียนที่สอนเป็นภาษาไทยจะนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีมาบูรณาการร่วมกับแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยที่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำขึ้น ในบางโรงเรียนจะมีการสอนภาษาจีนเพื่อเสริมหลักสูตร และทุก ๆ โรงเรียนจะมีการสอนเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เขาอาศัยอยู่อีกด้วย

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าในโรงเรียนที่สอนโดยใช้หลักสูตรนานาชาติและ English Program จะนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีเข้าไปจัดการเรียนการสอนร่วมกับหลักสูตรการศึกษาของต่างประเทศ โดยจะยังคงรูปแบบดั้งเดิมของแนวการศึกษามอนเตสซอรีไว้ทั้งหมด ส่วนโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาไทยเป็นหลักจะนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ โดยจะมีการเสริมเรื่องบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยในการจัดการเรียนการสอน ส่วนการจัดชั้นเรียนจะมีการจัดชั้นเรียนแบบคละอายุผู้เรียนกับแบ่งตามอายุของผู้เรียน โดยในโรงเรียนนานาชาติและ English Program ที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรีแบบดั้งเดิมในการจัดการศึกษาจะจัดชั้นเรียนแบบคละอายุเด็ก ส่วนโรงเรียนไทยที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรีบูรณาการร่วมกับแนวการศึกษาอื่นจะจัดชั้นเรียนเด็กโดยแบ่งตามเกณฑ์อายุ

บทบาทของศิลปศึกษาในแนวการศึกษามอนเตสซอรี

ผู้บริหารทุกแห่งให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนศิลปะเนื่องจากก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ และเด็กทุกคนก็ชื่นชอบวิชาศิลปะ ทุก ๆ โรงเรียนจึงจัดให้มีครูประจำวิชาศิลปะ ครูผู้สอนวิชาศิลปะจบการศึกษาด้านการศึกษาปฐมวัยและศิลปกรรมศาสตร์ โดยแต่ละโรงเรียนจะพยายามจัดให้มีมุมศิลปะที่มีการจัดวางอุปกรณ์ศิลปะให้นักเรียนสามารถหยิบใช้หรือเลือกปฏิบัติกิจกรรมศิลปะได้ด้วยตนเองอยู่ภายในห้องเรียน และจัดให้มีมุมสำหรับแสดงผลงานของนักเรียนอยู่ในบริเวณโรงเรียนตามจุดต่าง ๆ เช่น สถานที่จัดแสดงผลงานตามทางเดิน บอร์ดนิทรรศการผลงานนักเรียนตามจุดต่าง ๆ

ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นว่าที่โรงเรียนเห็นความสำคัญของศิลปศึกษา โดยการจัดให้มีการเรียนการสอนศิลปะประมาณ 2 คาบต่อสัปดาห์ มีครูผู้สอนประจำวิชาศิลปะ ภายในห้องเรียนจะจัดให้มีมุมสำหรับวางอุปกรณ์ศิลปะที่ผู้เรียนสามารถไปเลือกหยิบอุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมได้ นอกจากนี้ยังมีการนำผลงานของนักเรียนไปจัดแสดงไว้ยังมุมต่าง ๆ ของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการนำไปใช้ในการจัดตกแต่งสถานที่ การจัดบอร์ดนิทรรศการส่วนบุคคลลักษณะของครูในแนวการศึกษามอนเตสซอรีต้องเป็นบุคคลที่มีความสุภาพอ่อนโยน มีจิตใจยอมรับในตัวเด็ก มีความรักในวิชาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่อแนวการศึกษาและโรงเรียน สามารถประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กได้ มีน้ำเสียงที่นุ่มนวล และไม่เสียงดังเกินไปเวลาพูด

บุคลิกลักษณะของครูในแนวการศึกษามอนเตสซอรี

ผู้บริหารทุกโรงเรียนให้ความสำคัญกับความสุภาพอ่อนโยนอย่างเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล ครูผู้สอนทุกคนจะต้องมีจิตใจที่รักเด็กเนื่องจากต้องอยู่ร่วมกับเด็กตลอดทั้งวัน มีใจรักในวิชาชีพความเป็นครู มีทัศนคติที่ดีต่อแนวการศึกษา เนื่องจากต้องปฏิบัติตามการเรียนการสอนตามแนวการศึกษา รวมไปถึงการมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียนเพื่อให้สามารถปฏิบัติตามนโยบายและกฎระเบียบของโรงเรียนได้อย่างดี ต้องเป็นผู้ที่สามารถประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับนักเรียนได้ ตลอดจนมีน้ำเสียงที่นุ่มนวลและไม่เสียงดังเกินไปในขณะที่พูด

อัตราส่วนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน

ผู้บริหารมีการกำหนดอัตราส่วนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยแบ่งได้เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบไทยจะใช้ครู 2 คนทำหน้าที่ครูหลักและครูผู้ช่วยต่อจำนวนนักเรียน 20 – 25 คนใน 1 ห้องเรียน โรงเรียนนานาชาติจะใช้ครูชาวต่างชาติ 1 คนและครูชาวไทย 1 คน ต่อจำนวนนักเรียน 20 – 25 คนใน 1 ห้องเรียน สำหรับบางโรงเรียนที่มีห้องอนุบาลเพียงห้องเดียวและมีจำนวน

นักเรียน 30 -35 คนจะใช้ครู 3 คนใน 1 ห้องเรียน โดยจะมีครูชาวต่างชาติ 2 คนและครูชาวไทย 1 คน ร่วมกันดูแล บทบาทหน้าที่ของครูหลักและครูผู้ช่วยคือ ครูหลักจะทำหน้าที่เป็นครูหลักในการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนการสอน ส่วนครูผู้ช่วยทำหน้าที่เป็นครูผู้ช่วยสำหรับนักเรียนชาวไทยที่เพิ่งเข้ามาเรียนและต้องการความช่วยเหลือด้านภาษาอังกฤษและทำหน้าที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ในด้านการจัดชั้นเรียนในโรงเรียนที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรีแบบดั้งเดิมจะมีการจัดชั้นเรียนแบบคละอายุเด็กคือในแต่ละ 1 ห้องเรียนจะมีเด็กที่มีอายุระหว่าง 3 – 6 ปี เรียนร่วมกัน โดยที่ครูจะจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลตามความรู้ความสามารถที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ส่วนโรงเรียนที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรีบูรณาการร่วมกับแนวการจัดการศึกษาของกระทรวงหรือแนวการศึกษาอื่นจะจัดชั้นเรียนโดยแบ่งนักเรียนเป็นระดับชั้นตามเกณฑ์อายุ เด็กในวัยเดียวกันเรียนอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอัตราส่วนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนใน 1 ห้องเรียน ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบไทยจะมีครูผู้สอนชาวไทย 2 คนต่อนักเรียน 20 -25 คน ส่วนโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบนานาชาติและ English Program จะมีครูผู้สอนเป็นชาวต่างชาติ 1 คนและครูไทย 1 คนต่อนักเรียน 20 – 25 คน แต่ถ้าในห้องมีผู้เรียนจำนวน 30 -35 คน จะใช้ครูต่างชาติ 2 คนและครูไทย 1 คนในการดูแลชั้นเรียน

ด้านจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะ

ผู้บริหารมีความเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและการแสดงออกทางศิลปะ นอกจากนี้ยังใช้ศิลปะช่วยในการส่งเสริมให้เด็กมีสมาธิในการทำกิจกรรมและมีจิตใจที่อ่อนโยน

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะว่า เป็นไปเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้านศิลปะ นอกจากนี้ยังใช้ศิลปะเป็นสื่อในการเสริมสร้างสมาธิและขัดเกลาให้ผู้เรียนมีจิตใจที่อ่อนโยน

ด้านการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอนศิลปะ

ผู้บริหารมีความเห็นเกี่ยวกับการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอนศิลปะ โรงเรียนจะมีการกำหนดสาระการเรียนรู้ด้านวิชาการในแต่ละภาคการศึกษาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านศิลปะให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้หลัก นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการศิลปะเข้าไปใช้ร่วมในแต่ละรายวิชาอีกด้วย

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นตามลักษณะการจัดการเรียนการสอนศิลปะมี 2 แบบ คือ แบบที่หนึ่งครูผู้สอนศิลปะจะจัดเนื้อหาการเรียนการสอนศิลปะตามสาระเนื้อหาหลักที่ครูประจำชั้นเป็นผู้กำหนดขึ้นในแต่ละภาคการศึกษา แบบที่สองคือครูผู้สอนศิลปะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระขึ้นเองตามความเหมาะสม โดยจะมีการบูรณาการศิลปะเข้าไปใช้ในทุกรายวิชา

ด้านการวัดและประเมินผล

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลว่า โรงเรียนจะเน้นการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล และมีการจัดบันทึกพัฒนาการเพื่อให้ทราบระดับความก้าวหน้าของเด็กแต่ละคน ส่วนผลงานของเด็กโรงเรียนจะนำไปจัดแสดงและคืนให้กับเด็ก ในบางโรงเรียนจะประเมินผลจากแฟ้มผลงานเด็กร่วมด้วย

ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าจะใช้วิธีการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลและจัดบันทึกพัฒนาการ ความก้าวหน้าของผู้เรียนว่ามีการพัฒนาไปในทิศทางใด จะไม่เน้นการสอบหรือความรู้ แต่จะเน้นที่พฤติกรรมความตั้งใจและความสามารถในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ

ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา

ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่างานโรงเรียนจะใช้ธรรมชาติเข้ามามีบทบาทในการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เด็กได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุด ส่วนการจัดห้องเรียนจะจัดให้มีลักษณะคล้ายบ้าน เพื่อให้เด็กจะได้ไม่รู้สึกแปลกแยกกระหว่างบ้านกับโรงเรียน ภายในห้องเรียนจะจัดให้มีมุมศิลปะเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมศิลปะได้ตลอดเวลาที่ต้องการ ส่วนผลงานของนักเรียนจะถูกนำมาจัดแสดงไว้ยังบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ มีการเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้วาดภาพบนกำแพง และการจัดสถานที่ยังคำนึงถึงหลักพัฒนาการอีกด้วย

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่างานโรงเรียนจะเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมโดยใช้ธรรมชาติ การจัดห้องเรียนจะจัดให้มีลักษณะคล้ายบ้านมากที่สุด เพื่อให้เด็กจะได้ไม่รู้สึกแปลกแยกกระหว่างบ้านกับโรงเรียน ภายในห้องเรียนจะมีมุมศิลปะสำหรับผู้เรียนสามารถเลือกปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยใช้สื่ออุปกรณ์ที่จัดวางไว้ได้ตลอดเวลา ส่วนผลงานของนักเรียนจะถูกนำมาจัดแสดงไว้ยังบริเวณต่าง ๆ ของโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ และการจัดสถานที่ยังคำนึงถึงหลักพัฒนาการอีกด้วย

พฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้นหลังเข้ารับการศึกษาตามแนวการสอนของมอนเตสซอรี

ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้นหลังเข้ารับการศึกษาตามแนวการสอนของมอนเตสซอรีดังนี้ สามารถสังเกตเห็นว่าเด็กสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ดีไม่ว่าจะ

เป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกันหรือต่างวัย มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการแบ่งปัน มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการทำงาน

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าสามารถสังเกตได้ว่าผู้เรียนสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้เป็นอย่างดี มีน้ำใจในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักแบ่งปัน เป็นผู้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนเป็นผู้มีระเบียบวินัยในตนเอง

ลักษณะของครอบครัวที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในแนวการศึกษามอนเตสซอรี

ผู้บริหารมีความเห็นว่าครอบครัวที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในแนวการศึกษามอนเตสซอรี มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี เห็นความสำคัญของการศึกษา เนื่องด้วยโรงเรียนที่อยู่ในเครือสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เป็นโรงเรียนเอกชนทั้งหมด ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวการศึกษามอนเตสซอรี ไม่คาดหวังความเป็นเลิศทางวิชาการกับเด็กมากเกินไป ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรนานาชาติผู้ปกครองจะมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติและสัญชาติค่อนข้างมาก ในด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจะจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองทุก ๆ ภาคการศึกษา ผู้ปกครองสามารถเข้ามาสังเกตการเรียนการสอนได้ตามเวลาที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้น และมีการเชิญผู้ปกครองให้มาร่วมทำกิจกรรมกับบุตรหลานตามเทศกาลต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ในบางโรงเรียนจะมีการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้เฉพาะด้านมาสอนให้กับเด็กนักเรียนและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมกำหนดนโยบายและทิศทางของโรงเรียนอีกด้วย

ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าครอบครัวที่ส่งบุตรหลานมาเรียนในแนวการศึกษามอนเตสซอรี ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี เห็นความสำคัญของการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในแนวการศึกษามอนเตสซอรี เนื่องจากแต่ละโรงเรียนจัดประชุมผู้ปกครองเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวการจัดการเรียนการสอนและสิ่งที่สอนให้กับบุตรหลานของตน ผู้ปกครองมีความเข้าใจลักษณะการเรียนรู้ของเด็กและไม่คาดหวังความเป็นเลิศทางวิชาการมากเกินไป แต่ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้ตามศักยภาพ ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบนานาชาติผู้ปกครองและผู้เรียนจะมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและสัญชาติ โดยทุก ๆ โรงเรียนจะจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองภาคการศึกษาละ 1 ครั้ง มีการจัดตารางเวลาในการให้ผู้ปกครองได้เข้าไปสังเกตการเรียนการสอนในชั้นเรียน ในโอกาสเทศกาลต่าง ๆ ก็จะเชิญให้ผู้ปกครองได้เข้าร่วมทำกิจกรรมกับบุตรหลาน ในบางโรงเรียนที่มีผู้ปกครองหลากหลายสัญชาติจะเชิญผู้ปกครองมาเป็นวิทยากรพิเศษ เช่น การสอนเรื่องเกี่ยวกับการทำอาหารประจำชาติ หรือความแตกต่างกันของแต่ละชาติ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมกำหนดนโยบายและทิศทางของโรงเรียนอีกด้วย

ตอนที่ 3 สรุปข้อมูลจากการสอบถามครูผู้สอนศิลปะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนศิลปะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมพัฒนาการ 5 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ภาษา
- 2) ฝึกการใช้ตา มือและประสาทสัมผัสทั้ง 5 ให้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน
- 3) ฝึกให้มีสมาธิในการทำกิจกรรม
- 4) รู้จักชื่อของสิ่งต่าง ๆ และวิธีการใช้ การเก็บรักษา
- 5) ฝึกการสังเกตและวิเคราะห์สิ่งรอบตัว
- 6) ฝึกระเบียบวินัยในการทำงาน
- 7) สามารถปฏิบัติงานอย่างอิสระโดยไม่ถูกรบกวน
- 8) สามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านหลักสูตร/เนื้อหา/กิจกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ใช้เนื้อหาจากเรื่องที่ย้ายไปสู่เรื่องที่ยาก
- 2) ใช้หัวข้อเกี่ยวกับมีชีวิต เช่น เด็ก พ่อแม่ ผู้คน พืช สัตว์
- 3) เน้นกิจกรรมการประดิษฐ์
- 4) ใช้หัวข้อเกี่ยวกับสิ่งไม่มีชีวิต เช่น บ้าน โรงเรียน สิ่งของ รถยนต์
- 5) ใช้เนื้อหาที่สั้น ง่าย เป็นปรนัย
- 6) เน้นกิจกรรมการวาดภาพระบายสี
- 7) เน้นกิจกรรมการปั้น
- 8) ใช้หัวข้อเกี่ยวกับวัฒนธรรมในกิจกรรมศิลปะ
- 9) เน้นกิจกรรมการพิมพ์ภาพ

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านวิธีสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ใช้วิธีการสาธิตวิธีการทำให้เด็กดูที่ละขั้นตอน
- 2) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านนิสัยการทำงาน
- 3) ใช้วิธีการสอนโดยการบรรยาย ครูเป็นผู้ชี้แนะขั้นตอนการทำงานตั้งแต่ต้นจนจบแล้วให้เด็กปฏิบัติตาม
- 4) จัดกิจกรรมศิลปะให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เช่น อำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียนในด้านอุปกรณ์ สถานที่
- 5) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านวัฒนธรรม
- 6) ใช้วิธีการสอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเชื่อมโยงการรับรู้ทางประสาทสัมผัสกับชื่อ การรู้จักและจดจำชื่อสิ่งต่าง ๆ
- 7) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านประสาธสัมผัส
- 8) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านภาษา
- 9) ใช้วิธีสอนแบ่งกลุ่มอภิปรายและปฏิบัติงาน
- 10) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านคณิตศาสตร์
- 11) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านวิทยาศาสตร์
- 12) ใช้วิธีการสอน 3 ขั้นตอนร่วมกับวิธีการสอนโดยการบรรยาย
- 13) บูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านทักษะกลไก
- 14) ใช้วิธีการสอน 3 ขั้นตอนร่วมกับวิธีการสาธิต
- 15) ใช้วิธีสอนแบบสืบสวนสอบถาม โดยการตั้งปัญหาให้และให้ข้อเสนอแนะ
- 16) ใช้วิธีการสอน 3 ขั้นตอนร่วมกับวิธีสอนแบ่งกลุ่มอภิปรายและปฏิบัติงาน
- 17) ใช้วิธีการสอน 3 ขั้นตอนร่วมกับวิธีสอนแบบสืบสวนสอบถาม

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ให้ความสำคัญกับความแตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละคน
- 2) สังเกตเด็กเป็นรายบุคคล
- 3) ให้ความสำคัญกับการเตรียมสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี เช่น การจัดชั้นเรียน การจัดวางและจัดหาอุปกรณ์ศิลปะที่เหมาะสม
- 4) ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือตนเองเป็นจุดประสงค์หลักในวัย 3-6 ปี (ช่วงเวลาหลักของชีวิต)

- 5) ให้ความสำคัญกับการที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง
- 6) เป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์ทางการเรียน
- 7) จัดกิจกรรมตามความสนใจของแต่ละบุคคล
- 8) ควบคุมชั้นเรียนภายใต้ข้อตกลงที่กำหนดไว้กับผู้เรียนในห้องเรียน
- 9) ปรับแนวการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวการศึกษามอนเตสซอรีอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 10) หาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะตามแนวการศึกษามอนเตสซอรีด้วยการเข้ารับการฝึกอบรมหรือค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา
- 11) เป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระในการเรียนการสอน
- 12) มีสื่อให้ผู้เรียนเลือกปฏิบัติไม่น้อยกว่า 3 ชนิดในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ผู้เรียนสามารถเลือกทำกิจกรรมได้ตามความสนใจ
- 2) ผู้เรียนสามารถเลือกใช้อุปกรณ์ได้ตามความสนใจ
- 3) ผู้เรียนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือผู้อื่น
- 4) ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานได้เสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด
- 5) ผู้เรียนสามารถเก็บอุปกรณ์เมื่อใช้เสร็จ
- 6) ผู้เรียนสามารถดูแลความสะอาดหลังปฏิบัติกิจกรรม

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านอุปกรณ์และสื่อการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) มีการจัดเก็บอุปกรณ์ไว้บนชั้นตามหมวดหมู่
- 2) มีน้ำหนักร ขนาดและรูปร่างที่เหมาะสมกับมือเด็ก
- 3) มีความเหมาะสมกับการใช้งานในกิจกรรมแต่ละประเภท
- 4) มีการสังเกตความสนใจของผู้เรียนที่มีต่ออุปกรณ์แต่ละชนิด
- 5) สามารถดึงดูดความสนใจของเด็กได้เป็นอย่างดี

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านการวัดและการประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ใช้วิธีการสังเกตในการประเมินผล
- 2) ประเมินผลจากพัฒนาการในการทำกิจกรรมและการใช้อุปกรณ์
- 3) ประเมินผลจากความมีระเบียบวินัยในการทำงาน
- 4) ประเมินผลจากความตั้งใจในการทำกิจกรรมและการใช้อุปกรณ์
- 5) ประเมินผลจากผลงานของเด็ก
- 6) ประเมินผลจากความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรม
- 7) ใช้วิธีการเปรียบเทียบผลงานเด็กในชั้นเรียน

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ท่านจัดให้มีห้องสำหรับการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ (ห้องที่อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานศิลปะ เช่น มีตู้เก็บอุปกรณ์ อ่างล้างมือ ฯลฯ)
- 2) ท่านจัดให้มีพื้นที่นอกห้องเรียนสำหรับการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ
- 3) ท่านจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนอย่างพอเพียง เช่น นักเรียนสามารถ
- 4) หยิบอุปกรณ์หรือล้างมือได้ด้วยตนเอง
- 5) ท่านจัดกิจกรรมศิลปะในชั้นเรียนโดยให้ผู้เรียนปฏิบัติงานบนพื้น

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านผู้ปกครอง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระดับการปฏิบัติตามค่าเฉลี่ยที่มากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้

- 1) ท่านได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอน
- 2) ท่านสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
- 3) ท่านให้ผู้ปกครองเข้ามาสังเกตการสอนตามเวลาที่โรงเรียนจัดไว้ให้
- 4) ท่านให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ตอนที่ 4 ข้อมูลจากการสังเกตการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาล ที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี

สรุปวิธีการจัดการเรียนการสอนศิลปะโรงเรียนอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี

โรงเรียนมอนเตสซอรี 1 เริ่มต้นการเรียนการสอน โดยการให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเป็นเวลาประมาณ 5 นาที เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสงบในการปฏิบัติกิจกรรม จากนั้นคุณเริ่มต้นการสอนด้วยการนำตัวอย่างผลงานให้เด็กดู เป็นภาพลายนิ้ว และเริ่มอธิบายถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ในวันนี้มีกาว กระดาษแข็ง สีฝุ่นสีทอง พู่กัน จากนั้นเริ่มสาธิตวิธีการทำให้เด็กดู เนื่องจากเป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากครั้งก่อนจึงมีภาพผลงานที่ได้ทำหลายเส้นนิ้วเอาไว้เรียบร้อยแล้ว คุณครูเมธีจึงได้นำกาวเทใส่ถ้วยและใส่สีฝุ่นลงไปผสมให้เข้ากันและให้ผู้เรียนทดลองผสมดู จากนั้นจึงแสดงวิธีการระบายสีลงบนภาพลายนิ้วที่ได้ทำไว้ครั้งที่แล้ว จากนั้นให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงาน ระหว่างนั้นคุณครูเมธีจะคอยดูแลความเรียบร้อยและให้คำแนะนำในการปฏิบัติงานกับนักเรียน เมื่อปฏิบัติงานเสร็จคุณครูเมธีจะให้เด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์และตรวจดูความสะอาดเรียบร้อยของห้องเรียน

โรงเรียนมอนเตสซอรี 3 คุณครูเริ่มเข้าสู่บทเรียนด้วยการชักชวนผู้เรียนคุยเกี่ยวกับหัวข้อที่จะสอนโดยพูดคุยเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็ก ๆ จะทำในช่วงปิดเทอมว่าใครจะไปทำอะไรที่ไหนบ้าง โดยให้เด็ก ๆ พูดคุยถึงกิจกรรมที่ตนจะทำช่วงปิดเทอมทีละคน จากนั้นแจกอุปกรณ์ให้กับเด็ก ๆ โดยอธิบายถึงอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมวันนี้ว่ามีกระดาษแข็ง สีชอล์ค สีไม้ ให้ผู้เรียนได้เลือกใช้ในการระบายสีผลงาน จากนั้นอธิบายวิธีการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะคือให้เด็ก ๆ วาดภาพหัวข้อกิจกรรมช่วงปิดเทอม ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนจะวาดถึงสิ่งที่ตนได้พูดคุยไปเมื่อตอนต้น ในระหว่างที่เด็กปฏิบัติงานคุณครูจะคอยให้คำแนะนำในการวาดภาพด้านวิธีการวาดและการใส่รายละเอียดในงาน พร้อมทั้งกระตุ้นให้เด็กตั้งใจปฏิบัติกิจกรรม ในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม คุณครูจะชักชวนพูดคุยถึงผลงานของเด็กแต่ละคนเพื่อให้เด็กได้คิดพิจารณาในงานของตนเองว่าควรมีรายละเอียดใดเพิ่มเติม เมื่อเด็กปฏิบัติงานเสร็จคุณครูสรุปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้ทำในช่วงปิดเทอม

พฤติกรรมของผู้เรียนในโรงเรียนมอนเตสซอรี 1 ขณะปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ พบว่ามีความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนอย่างมาก ให้ความสนใจและตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ สังเกตได้จากนักเรียนจะเข้ามาขอเพื่อที่จะเรียนศิลปะกันอย่างพร้อมเพรียง เมื่อคุณครูเมธีเข้าไปในห้องก็ให้ความสนใจซักถามถึงสิ่งที่จะเรียนในวันนี้ ขณะที่คุณครูสาธิตทุกคนก็ตั้งใจฟังและอยากทดลองปฏิบัติตาม ขณะปฏิบัติงานก็แสดงออกถึงความตั้งใจ ตลอดจนสามารถทำผลงานได้สำเร็จคนละหลายชิ้น

พฤติกรรมของผู้เรียนในโรงเรียนมอนเตสซอรี 3 พบว่าทุกคนมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็น พูดคุยโต้ตอบกับคุณครูได้อย่างคล่องแคล่ว ไม่เขินอายหรืออึดใจ เมื่อคุณครูตั้งคำถามทุกคนต่างแสดงความคิดเห็นของตนออกมาได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีคำถามหรือข้อสงสัยจะถามคุณครูทันที ในขณะที่ปฏิบัติงานจะมีการพูดคุยระหว่างคุณครูและเพื่อน ๆ แต่ไม่กระทบกับการปฏิบัติกิจกรรม ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางด้านความคิดและถ่ายทอดออกมาเป็นผลงานได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 อภิปรายผลภาพรวมของความสอดคล้องในส่วนของแนวทาง นโยบาย และทัศนคติของผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ในแนวการศึกษามอนเตสซอรี

ด้านจุดเด่นของแนวการศึกษามอนเตสซอรี จากผลการวิจัยพบว่า จุดเด่นของแนวการศึกษามอนเตสซอรีคือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กิจกรรมที่เป็นรูปธรรม ซึ่งเด็กในวัยนี้ต้องเรียนผ่านของจริงที่สามารถจับต้องได้ ซึ่งสอดคล้องกับ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) กล่าวถึงแนวการศึกษามอนเตสซอรีว่าหลักการเรียนรู้ของเด็กที่ต้องเรียนผ่านการปฏิบัติ โรงเรียนที่ใช้การสอนแบบมอนเตสซอรีนั้น กิจกรรมถือเป็นสิ่งสำคัญของสิ่งต่าง ๆ ที่ดำเนินไปในโรงเรียน ดร.มอนเตสซอรีเชื่อว่า เด็กเล็กควรจะได้เรียนรู้ด้วยร่างกายทั้งหมด โดยเน้นทางด้าน การฝึกฝนทางประสาทสัมผัส กิจกรรมหรืองานที่เด็กทำจะต้องมีความหมายสำหรับเด็ก เพื่อจะได้นำไปใช้ได้โดยตรงกับตัวของเขาเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการด้านเชาวน์ปัญญาของ Piaget (ซูรางค์ ใคว์ตระกูล, 2545) ซึ่งให้ความสำคัญระหว่างตัวผู้เรียนกับปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวก่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน ความรู้ต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนลงมือกระทำด้วยตัวเองผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 จัดกระทำกับวัตถุและอุปกรณ์ เด็กสามารถรับรู้เกี่ยวกับรูปธรรมได้ดี นอกจากนี้ Ginburg and Oppen (1969) ได้กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนว่าเด็กโดยเฉพาะเด็กเล็ก ๆ จะสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากการทำกิจกรรมโดยเฉพาะกิจกรรมในการพัฒนาสติปัญญา เด็กเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยการกระทำ ตั้งแต่เกิดเด็กจะสัมผัส จับต้อง หมุนมองวัตถุเพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจคุณสมบัติของวัตถุ เมื่อพบวัตถุใหม่เด็กจะเอาความรู้เดิมมาประยุกต์ใช้ เมื่อไม่สำเร็จเขาจะพยายามใหม่และนำความรู้ที่ได้เก็บไว้ โรงเรียนจึงควรส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมโดยการได้จัดกระทำและสำรวจวัตถุ การสอนโดยใช้กิจกรรมครูจะสามารถตั้ง

เอาศักยภาพการเรียนรู้ของเด็กออกมาได้และเด็กจะสามารถพัฒนาความเข้าใจในโลกรอบตัวได้มากขึ้น ทฤษฎีพัฒนาการโดย John Dewey ที่กล่าวว่าเด็ก ๆ ควรได้รับการสอนแบบผู้เรียนเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้ค้นหาด้วยตัวเอง ด้วยความพยายามและได้ตัดสินใจเหล่านี้คือธรรมชาติและมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้

ด้านทิศทางของแนวการศึกษามอนเตสซอรีในระบบการศึกษาไทยและการตอบรับของสังคม จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันแนวการศึกษามอนเตสซอรีได้แพร่หลายขึ้นมาก มีหลายเขตการศึกษาและหลายโรงเรียนนำเข้าไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย โดยรูปแบบของการนำไปใช้นั้นมีทั้งแบบที่นำไปใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาและการนำไปบูรณาการร่วมกับแนวการศึกษาอื่น เนื่องจากแนวการศึกษามอนเตสซอรีมีความสอดคล้องกับหลักพัฒนาการเด็กและแนวการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงเป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของสังคม แต่ความแพร่หลายของการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีไปใช้นั้นยังมีพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป เนื่องด้วยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในแนวศึกษานั้นมีจำนวนจำกัด การเผยแพร่จึงทำได้ไม่มากนัก ส่วนการตอบรับของสังคมนั้นเริ่มรู้จักแนวศึกษานี้มากขึ้น ผู้ปกครองให้ความสนใจส่งบุตรหลานเข้าเรียนในแนวการศึกษามอนเตสซอรีมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunnag (2002) ได้ทำการศึกษาพบว่า การรับเอาปรัชญาการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามาใช้ในประเทศไทยเริ่มต้นที่การรับเอาอิทธิพลของการศึกษาปฐมวัยเข้ามาก่อน แนวคิดนั้นได้แก่แนวคิดด้านการจัดการศึกษาปฐมวัยของ Froebel และ Montessori โรงเรียนอนุบาลจำนวนหนึ่งได้มีการนำเอารูปแบบการศึกษาดังกล่าวมาปรับใช้ อันได้แก่ โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัยและโรงเรียนมาแตร์ เดอี ได้นำเอาหลักปรัชญาของ Froebel มาใช้ ส่วนโรงเรียนราชินีนำหลักการของของ Montessori มาใช้ในหลักสูตรเด็กเล็ก ในสมัยนั้นได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในเรื่องที่เด็กควรต้องเรียนอ่าน เขียน และนับเลขดังที่โรงเรียนอื่น ๆ ในเวลานั้นทำกัน โรงเรียนราชินีกลับนำเอาวิธีการเล่นมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และยังได้มีการประยุกต์เอาค่านิยมอย่างไทยมาสอนให้กับเด็ก ๆ ในโรงเรียนราชินีไปพร้อม ๆ กัน ได้มีการนำเอาหลักศาสนา มารยาทไทย ความเป็นชาตินิยม และศิลปะไทยมาจัดหลักสูตรเพื่อสอนในชั้นเรียน ต่อมาได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติขึ้นในค.ศ. 1953 เน้นที่การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมมากกว่ารายวิชา ตามเอกสารไม่ได้อ้างอิงถึงการนำแนวคิดของ Froebel และ Montessori มาใช้ในการจัดการหลักสูตร แต่ยังคงมีความเป็นไปได้ว่าหลักสูตรใหม่นี้ยังคงยึดเอาหลักการดังกล่าวมาใช้ในการจัดทำหลักสูตร ตลอดระยะเวลา 20 ปีหลังจากมีการจัดหลักสูตรอนุบาลขึ้นเป็นครั้งแรกได้มีการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรมาโดยตลอด การปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้น

ส่งผลโดยตรงกับแนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับแนวทางการศึกษาของทางตะวันตกมากขึ้น ได้เกิดการขอยืมหรือรับเอาแนวทางการศึกษาต่าง ๆ มากมายจากประเทศทางแถบยุโรปเพื่อมาใช้จัดการเรียนการสอนกับเด็กไทย โดยเฉพาะแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในห้าหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง อันได้แก่ Waldorf's , Project Approach, High Scope, Whole language, and Montessori

ด้านการนำแนวทางการศึกษาเมื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนสอน โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษจะมีการนำแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนร่วมกับหลักสูตรนานาชาติของต่างประเทศหรือใช้หลักสูตรแบบ English Program โดยในบางโรงเรียนจะยังคงรูปแบบของแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีไว้ทั้งหมดไม่มีการปรับหรือประยุกต์แนวทางการจัดการศึกษา โรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาไทยเป็นหลักจะนำแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีมาใช้จัดการเรียนการสอนร่วมกับแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Bunnag (2002) ที่ได้ทำการศึกษาพบว่าแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีกลายเป็นทางเลือกสำหรับโรงเรียนอนุบาลเอกชนในการจัดทำหลักสูตร โดยการนำไปจัดการศึกษาแต่ละระดับชั้น บางแห่งให้ประโยชน์จากอุปกรณ์มอนเตสซอรีและบางแห่งนำปรัชญาการศึกษาไปใช้ โรงเรียนเอกชนที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรีในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบตามกลุ่มนักเรียน คือ โรงเรียนมอนเตสซอรีแบบไทย โรงเรียนมอนเตสซอรีแบบคริสเตียน และโรงเรียนมอนเตสซอรีนานาชาติ ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2546) เสนอว่าผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจนำสาระการเรียนรู้มาจัดในลักษณะหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบนานาชาติหรือหลักสูตรสองภาษาจะมีการนำหลักสูตรอื่นเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนเพิ่มเติมเข้าไป โดยจะมีการเสริมเรื่องบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและสังคมที่เขาอาศัยอยู่อีกด้วย สอดคล้องกับ Vygotsky (1978) ที่ให้ความสำคัญอยู่กับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมโดยเชื่อว่าสิ่งรอบตัวสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ค้นพบรูปแบบในการเรียนรู้

บทบาทของศิลปะศึกษาในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรี โรงเรียนทุกแห่งให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนศิลปะเนื่องจากก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์จินตนาการ และเด็กทุกคนก็ชื่นชอบ

วิชาศิลปะ โดยการจัดให้มีการเรียนการสอนศิลปะประมาณ 2 คาบต่อสัปดาห์ มีครูผู้สอนประจำวิชาศิลปะ ภายในห้องเรียนจะจัดให้มุมสำหรับวางอุปกรณ์ศิลปะที่ผู้เรียนสามารถไปเลือกหยิบอุปกรณ์ต่าง ๆ มาใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมได้ นอกจากนี้ยังมีการนำผลงานของนักเรียนไปจัดแสดงไว้ยังมุมต่าง ๆ ของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการนำไปใช้ในการจัดตกแต่งสถานที่ การจัดบอร์ดนิทรรศการ นิติยา ประพฤติกิจ (2536) ได้กล่าวถึงการเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับเด็กเพื่อให้เด็กมีแรงจูงใจสูงสุดในการสร้างงานศิลปะ การเลือกวัสดุ จะต้องเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก เพื่อให้เด็กเลือกใช้ได้ง่ายและเหมาะสม การจัดวางวัสดุ เป็นสิ่งที่ครูจะต้องคำนึงถึงให้มาก ควรจัดวางในที่ที่เด็กสามารถเห็นหรือหยิบได้เอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กรู้สึกอิสระในกิจกรรมที่อยากทำ การที่เด็กได้เห็นวัสดุย่อมกระตุ้นให้เด็กอยากเล่น อยากทำ แต่วัสดุบางอย่างที่อาจก่ออันตราย ควรตั้งไว้ที่สูงและดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดเมื่อเด็กใช้ ครูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และช่วยเหลือครูในการทำความสะดวกโต๊ะหรือกวาดพื้นห้องเรียน การให้เด็กได้เลือก เด็กมีความสนใจต่างกัน ครูจึงควรจัดให้มีกิจกรรมศิลปะมากกว่าหนึ่งอย่างขึ้นไป เพื่อให้เด็กได้เลือก กิจกรรมบางอย่างควรส่งเสริมให้เด็กได้ปฏิบัติตามลัทธิ

บุคลิกลักษณะของครูในแนวการศึกษาตามอนเตสซอร์รี่ ต้องเป็นบุคคลที่มีความสุภาพ อ่อนโยนอย่างเป็นธรรมชาติ มีจิตใจที่รักและยอมรับในตัวเด็กเนื่องจากต้องอยู่ร่วมกับเด็กตลอดทั้งวัน มีความรักในวิชาชีพครู มีทัศนคติที่ดีต่อแนวทางการศึกษาและโรงเรียน เนื่องจากต้องปฏิบัติตามระเบียบของโรงเรียนได้อย่างดี สามารถประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนได้ มีน้ำเสียงที่นุ่มนวล และไม่เสียงดังเกินไปเวลาพูด ซึ่ง Hainstock (1978) ได้กล่าวถึงครูของแนวการศึกษาตามอนเตสซอร์รี่มีบทบาทในการเป็นผู้เตรียมสิ่งแวดล้อม แต่ไม่ได้มีบทบาทหลักในชั้นเรียน นี่เป็นสิ่งที่แตกต่างระหว่างครูและเด็ก ครูมีหน้าที่เชื่อมโยงเด็กเข้ากับสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับสุพิน บุญชูวงศ์ (2530) ได้กล่าวว่าครูเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการสอน ฉะนั้นครูควรจะเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและบุคลิกภาพที่ดี ดนัย ไชยโยธา (2534) กล่าวถึงผู้สอนว่าเป็นตัวป้อนที่สำคัญของระบบการเรียนการสอน และต้องคำนึงถึงบทบาท กิจกรรม และลักษณะสำคัญของผู้สอนที่ถูกต้องเหมาะสม บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนจะต้องพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ รู้จักเลือกปรับปรุงเทคนิคและวิธีสอนให้เหมาะสม ส่วนอุบล ตูจินดา (2532) ได้กล่าวในด้านคุณลักษณะของครูศิลปะ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนที่ดีว่า ครูควรมีพื้นฐานทางด้านวิชาศิลปะอย่างดี มีความชำนาญในวิชาศิลปะ รวมทั้งมีความรู้ในวิธีการ เทคนิคการสอน มีประสบการณ์ในการ

ทำงาน มีสถานภาพทางสังคมที่ดีมีความรักในผู้เรียนวิชาศิลปะและรักในการสอนศิลปะ สุลักษณ์ ศิริบุรี (2530) กล่าวถึง คุณสมบัติในด้านต่าง ๆ ของผู้สอนศิลปะศึกษาไว้ว่า ควรจะมีรูปร่างหน้าตาดี เสียงดังฟังชัด สุขภาพพลานามัยดี สุภาพ มีอารมณ์ขัน ชอบความเป็นระเบียบ เข้าใจผู้อื่น มีความปรานี มีความยุติธรรมมีสติปัญญา ไหวพริบดี รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เข้าใจในตัวผู้เรียน สามารถแยกแยะความสามารถของนักเรียนแต่ละคนได้ ใช้สื่อทัศนูปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ รู้จักกระตุ้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ รู้จักสอนให้ผู้เรียนประเมินผลตนเองเพื่อพัฒนาการด้านความคิดอารมณ์และการแสดงออก Elkind (1970) กล่าวถึงครูปฐมวัยไว้ว่า ครูที่มีคุณสมบัติพื้นฐานภายในที่ดี จะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมากกว่าอิทธิพลอย่างอื่น และ Taylor (1985) ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยไว้ว่าครูต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้า รักที่จะศึกษาค้นคว้า และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความกระตือรือร้น มีใจรักการอนุบาลและมีความอดทน สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับเด็ก สนุกที่จะอยู่กับเด็ก ๆ ยอมรับและเคารพความเป็นเอกลักษณ์บุคคล และส่งเสริมให้เด็กพึ่งตัวเองและควบคุมตัวเองได้ ช่วยสร้างเด็กให้มีภาพพจน์ที่ดีต่อตนเอง ช่วยให้เด็กพัฒนาถึงขีดสุดของความสามารถของเขา สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อพ่อแม่ของเด็ก ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของพ่อแม่เด็ก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2532) ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของครูปฐมวัยว่าต้องมีความเข้าใจธรรมชาติของเด็กตามช่วงวัยพัฒนาการ รู้ความต้องการของเด็กแต่ละคน ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเด็ก

อัตราส่วนระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบไทยจะมีครูผู้สอนชาวไทย 2 คนต่อนักเรียน 20 -25 คน ส่วนโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนแบบนานาชาติและ English Program จะมีครูผู้สอนเป็นชาวต่างชาติ 1 คน และครูไทย 1 คนต่อนักเรียน 20 – 25 คน แต่ถ้าในห้องมีผู้เรียนจำนวน 30 -35 คน จะใช้ครูต่างชาติ 2 คนและครูไทย 1 คนในการดูแลชั้นเรียน บทบาทหน้าที่ของครูหลักและครูผู้ช่วยคือ ครูหลักจะทำหน้าที่เป็นครูหลักในการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนการสอน ส่วนครูผู้ช่วยทำหน้าที่เป็นครูผู้ช่วยสำหรับนักเรียนชาวไทยที่เพิ่งเข้ามาเรียนและต้องการความช่วยเหลือด้านภาษาอังกฤษและทำหน้าที่สนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เช่น การจัดเตรียมสื่อและอุปกรณ์ การดูแลความเรียบร้อย ในด้านการจัดชั้นเรียนในโรงเรียนที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรีแบบดั้งเดิมจะมีการจัดชั้นเรียนแบบคละอายุเด็กคือในแต่ละ 1 ห้องเรียนจะมีเด็กที่มีอายุระหว่าง 3 – 6 ปี เรียนร่วมกัน โดยที่ครูจะจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลตามความรู้ความสามารถที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ส่วนโรงเรียนที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรีบูรณาการร่วมกับแนวการจัดการศึกษาของกระทรวงหรือแนวการศึกษาอื่น ในลักษณะการบูรณาการจะจัดชั้นเรียนโดยแบ่งนักเรียนเป็นระดับชั้นตามเกณฑ์อายุ เด็กในวัย

เดียวกันเรียนอยู่ในชั้นเรียนเดียวกัน สอดคล้องกับจีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) กล่าวถึงการจัดชั้นเรียนตามหลักของ McMinn ว่าเป็นการจัดระบบชั้นเรียนในลักษณะของการจัดกลุ่มอายุ โดยจัดเป็นช่วงอายุ การจัดชั้นเรียนจัดให้ช่วงอายุห่างกัน 3 ปี ในแต่ละชั้นเรียน เพื่อที่จะทำให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในระหว่างเด็กอายุน้อยกว่าและมากกว่า และยังช่วยให้เด็กเล็กมีโอกาสที่จะได้เลียนแบบจากรูปแบบที่ตนเองต้องการเลียนแบบได้ เด็กโตมีโอกาสได้นำความรู้ที่เรียนไปแล้ว มาช่วยเด็กที่เล็กกว่าได้ ในชั้นเด็กเล็กควรมีเด็กประมาณ 10 -12 คน ต่อครู 1 คน และผู้ช่วย 1 คน แต่ชั้นเด็กก่อนประถมศึกษา ควรมีเด็กประมาณ 25-35 คนต่อผู้ใหญ่ 2 คน ส่วนนิตยา ประพตติกิจ (2536) กล่าวว่าในห้องเรียนหนึ่ง ๆ ควรมีครูที่ได้รับการฝึกอบรมมาแล้วอย่างน้อย 2 คน แต่ในบางกรณีอาจมีมากกว่านี้ถ้าหากห้องนั้นมีเด็กอายุต่ำกว่า 2 ขวบ และมีเด็กมากกว่า 16 คนขึ้นไป ห้องเรียนอนุบาลที่ดีควรมีเด็กนักเรียนจำนวน 16 – 20 คน (อายุ 3-5 ขวบ) แต่ไม่ควรเกิน 24 คน ครู 2 คนในห้องเรียนอนุบาลมีบทบาทต่างกัน คือ ครูหัวหน้าเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม รับผิดชอบในการวางแผน การจัดแผนประสบการณ์และการสอนในชั้น และครูช่วยสอนจะช่วยเหลือครูหัวหน้า แม้ว่าบทบาทต่างกันในการทำงาน แต่ครูทั้งคู่มีความสำคัญเท่า ๆ กัน ครูทุกคนควรได้รับการฝึกอบรมมาเพื่อสนับสนุนกันและกัน เพื่อให้การจัดประสบการณ์เป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ด้านจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะ ผู้บริหารมีความเห็นเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและการแสดงออกทางศิลปะ นอกจากนี้ยังใช้ศิลปะเป็นสื่อในการเสริมสร้างสมาธิและขัดเกลาให้ผู้เรียนมีจิตใจที่อ่อนโยน สอดคล้องกับ Gardner (1983) ที่กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของการทำงานศิลปะไว้ว่าศิลปะปฏิบัติเป็นหัวใจของการเรียนศิลปะ กิจกรรมการรับรู้และการแสดงออกต้องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการทำงานศิลปะของเด็กนักเรียน การคิดในศิลปะ – คิดทางสัญลักษณ์ในศิลปะ – เป็นหนทางการใช้สติปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะของตน ศิลปะทุกแขนงแสดงให้เห็นทักษะทางการคิดในส่วนต่าง ๆ ศิลปะปฏิบัติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรสอนให้เด็กเล็ก การปฏิบัติต้องเชื่อมโยงการรับรู้และการแสดงออก การรับรู้คือการเรียนรู้ที่จะเห็นได้ชัดขึ้น ฟังได้ชัดขึ้น แยกแยะความแตกต่างและเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ การแสดงออกคือสามารถดึงเอาขั้นตอนการปฏิบัติและการรับรู้ออกมาได้ การรับรู้และการแสดงออกในศิลปะปฏิบัติและการชื่นชมศิลปะต้องมีในบทเรียนเพื่อให้ความเจริญทางศิลปะใน ส่วนชลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้เสนอว่าศิลปะศึกษาคือการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้ประสบการณ์ จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ แสดงออกเป็นผลงานด้านต่าง ๆ เช่น การเขียนภาพพระบายสี การปั้น การแกะสลัก การพิมพ์ การประดิษฐ์วัสดุต่าง ๆ การ

แสดงออกนี้ครูต้องคอยให้โอกาสเด็กได้แสดงออกอย่างอิสระเสรีและอยู่ในขอบเขต สอดคล้องกับ พระพงษ์ กุลพิศาล (2531) ได้กล่าวว่า ศิลปศึกษาทางด้านการศึกษาศิลปะซึ่งจัดไว้ในหลักสูตร เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ให้แก่เด็กโดยมิได้มุ่งหวังให้เด็กเป็นศิลปิน แต่มุ่งหวังให้เด็กมีความคิด สร้างสรรค์ กล้าแสดงออก และมีพัฒนาการทางสุนทรียภาพ (พัฒนาการทางอารมณ์) เพื่อการมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการกำหนดเนื้อหาการเรียนการสอนศิลปะ โรงเรียนจะมอบหมายให้ครูประจำชั้นทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดสาระการเรียนรู้หลักในแต่ละภาคการศึกษา ส่วนครูผู้สอนศิลปะจะจัดเนื้อหาการเรียนการสอนศิลปะให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้หลักที่ครูประจำชั้นกำหนดขึ้น ในบางโรงเรียนครูผู้สอนศิลปะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาสาระขึ้นเองตามความเหมาะสม โดยแต่ละโรงเรียนจะมีการบูรณาการศิลปะเข้าไปใช้ในทุกรายวิชา สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่ได้กำหนดสาระที่เด็กปฐมวัยควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรม ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่นับการท่องจำเนื้อหา ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ ส่วนชลอ พงษ์สามารถ (2526) ได้เสนอว่าครูผู้สอนจะต้องวางโครงการสอนเป็นระยะยาว โดยวางแผนการเรียนการสอน จัดเนื้อหา วัสดุ วิธีการอย่างกว้างขวาง เพื่อให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะตามวัยของเด็ก

ด้านการวัดและประเมินผล ใช้วิธีการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคลและจดบันทึกพัฒนาการ ดูความก้าวหน้าของผู้เรียนว่ามีการพัฒนาไปในทิศทางใด เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด จะไม่เน้นการทดสอบวัดระดับความรู้ แต่จะเน้นการสังเกตพฤติกรรมความตั้งใจและความสามารถในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ มีการพิจารณาด้านผลงานเป็นส่วนประกอบในการวัดและประเมินผล ในบางโรงเรียนจะประเมินผลจากแฟ้มผลงานเด็กร่วมด้วย สอดคล้องกับจีระพันธ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) ที่กล่าวว่า ครูในแนวการสอนแบบมอนเตสซอรี จะต้องให้การสังเกตอย่างมาก เพราะว่าการสังเกตความสำเร็จและพฤติกรรมของเด็กนั้น จะถูกต้องเสียกว่าการใช้แบบทดสอบ มอนเตสซอรีไม่เชื่อในเรื่องของการแข่งขัน เพราะเธอมีความเชื่อว่าเด็กไม่ควรที่จะประสบกับความล้มเหลวก่อนที่จะประสบกับความสำเร็จ ดังนั้นในระบบการสอนนี้จึงไม่มีการแข่งขัน เด็กทุกคนมีโอกาสทำงานของตนเองตามความพร้อมของตนเองโดยไม่มีการเปรียบเทียบ และตามช่วงเวลาที่ต้องการ เด็กของมอนเตสซอรีจะไม่ทำงานเพื่อหวังรางวัลหรือเพื่อไม่ให้ถูกทำโทษ รางวัลในระบบนี้คือความสำเร็จที่เด็กได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรม

ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางศิลปะศึกษา จะเน้นการจัดสิ่งแวดล้อมโดยใช้ธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ เพื่อให้เด็กได้ใกล้ชิดกับธรรมชาติมากที่สุด ส่วนการจัดห้องเรียนจะจัดให้มีลักษณะคล้ายบ้าน เพื่อให้เด็กจะได้ไม่รู้สึกแปลกแยกระหว่างบ้านกับโรงเรียน ภายในห้องเรียนจะจัดให้มีมุมศิลปะเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยใช้สื่ออุปกรณ์ที่จัดวางไว้ได้ตลอดเวลาได้ตลอดเวลาที่ต้องการ สอดคล้องกับนิติยา ประพุดติกิจ (2536) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของการศึกษาแบบมอนเตสซอรีไว้ดังนี้ การจัดสถานที่เรียนให้เหมือนกับบ้าน เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ไม่มีเก้าอี้เรียงแถว เพราะเป็นการบังคับและจำกัดเสรีภาพของเด็ก จัดให้มีโต๊ะ เก้าอี้ และชั้นวางของขนาดเล็กเหมาะสำหรับเด็ก มีเครื่องเล่นแบบ Montessori ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นเองและตรวจสอบแก้ไขด้วยตัวเอง เด็ก ๆ มีเสรีภาพที่จะเลือกทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจของตนเอง ไปหยิบอุปกรณ์หรือของเล่นเอง แล้วนำไปเก็บเข้าที่เอง เด็กส่วนมากไม่ต้องอาศัยครูช่วยแนะนำ แต่ครูมีหน้าที่เฝ้าดูห่าง ๆ แต่พร้อมที่จะแนะนำเครื่องเล่นชิ้นต่อไปให้เด็ก ถ้าหากเด็กสามารถทำงานชิ้นเก่าประสบความสำเร็จแล้ว

ด้านพฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้นหลังเข้ารับการศึกษาตามแนวการสอนของมอนเตสซอรี สามารถสังเกตเห็นว่าเด็กสามารถเข้ากับบุคคลอื่นได้ดีไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่อยู่ในวัยเดียวกันหรือต่างวัย มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการแบ่งปัน มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการทำงาน สอดคล้องกับมินดา วงศ์วิจิต (2543) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยอนุบาลพบว่า เด็กแสดงออกด้านพฤติกรรมในการดูแลสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมในการรับประทานอาหารว่าง/อาหารกลางวัน และการเคลื่อนที่ไปในสิ่งแวดล้อม เด็กแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระดับมาก คือ การสนทนา การทักทาย การจัดการในการเล่น การช่วยเหลือผู้อื่น การเล่นกันเองอย่างไม่เป็นทางการ และการได้รับความเอาใจใส่ เด็กแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเองคือพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง เด็กมีการแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำงาน คือ การซักถาม และการตอบคำถาม การให้ความสนใจตั้งใจเรียน การอภิปรายในห้องเรียน การทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ การทำตามแนวทางที่กำหนด พฤติกรรมขณะทำงาน และคุณภาพของงานที่ทำ ส่วนจีระพันธ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) เสนอว่ามอนเตสซอรีกล่าวถึงการพัฒนาการทางสังคมสำเร็จได้ ก็ด้วยการมีชีวิตทางสังคมที่แท้จริงในห้องเรียน เด็กเรียนรู้ที่จะทำหน้าที่ของแต่ละบุคคล และในสภาพของการเป็นสมาชิกของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการที่จะต้องรับผิดชอบต่อ และรู้จักที่จะระอคอยความสำเร็จของการศึกษาแบบมอนเตสซอรี พัฒนาการทางด้านอารมณ์ และการปรับตัวทางด้านสังคม มีส่วนร่วมอยู่มาก บุคลิกภาพทั้งหมด

ของเด็กจะได้รับการพัฒนา สติปัญญา ความสามารถในการแยกแยะ ความคิดริเริ่ม และการเลือกอย่างอิสระ มีอารมณ์ที่เหมาะสม เด็กได้รับการฝึกให้มีคุณภาพพื้นฐานทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นพลเมืองดี นอกจากมอนเตสซอรีจะสนับสนุนให้เด็กรู้จักฟังตนเองแล้วเธอยังส่งเสริมให้เด็กรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นอีกด้วย การที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภูมิใจ และส่งเสริมให้เด็กเป็นคนที่มีความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่และให้ความร่วมมือซึ่งจะติดตัวเด็กไปจนเป็นผู้ใหญ่ วิธีการของมอนเตสซอรียังจะช่วยฝึกให้เด็กมีวินัยในตนเอง ซึ่งการมีวินัยในตนเองนี้ไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับหรือจ้ำจี้จ้ำไช แต่เป็นสิ่งที่ค่อย ๆ เกิดขึ้นในตัวเองจากการซึมซาบจากสภาพแวดล้อมที่ครูได้เตรียมไว้แล้วเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้ เมื่อเด็กได้ทำได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันก็จะเกิดเป็นนิสัยและปลูกฝังให้เด็กมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ อีกทั้งมีความเกรงใจผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดความมีระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขในสังคมได้อีกต่อหนึ่ง

ลักษณะของครอบครัวที่ส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรี มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีและเห็นความสำคัญของการศึกษา เนื่องด้วยโรงเรียนที่อยู่ในเครือสมาคมส่งเสริมการเรียนรู้เป็นโรงเรียนเอกชนทั้งหมด ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีเพราะโรงเรียนจัดการประชุมผู้ปกครองเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนและสิ่งที่สอนให้กับบุตรหลานของตน มีความเข้าใจลักษณะการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กไม่คาดหวังความเป็นเลิศทางวิชาการกับเด็กมากเกินไป แต่ต้องการให้เด็กได้เรียนรู้ตามศักยภาพ ในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรนานาชาติผู้ปกครองจะมีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติและสัญชาติ ในด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจะจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองภาคการศึกษาละ 1 ครั้งเป็นอย่างต่ำ ผู้ปกครองสามารถเข้ามาสังเกตการเรียนการสอนได้ตามเวลาที่ทางโรงเรียนกำหนดขึ้น และมีการเชิญผู้ปกครองให้มาร่วมทำกิจกรรมกับบุตรหลานตามเทศกาลต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ในบางโรงเรียนจะมีการเชิญผู้ปกครองที่มีความรู้เฉพาะด้านมาสอนให้กับเด็กนักเรียนและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมกำหนดนโยบายและทิศทางของโรงเรียนอีกด้วย สอดคล้องกับภานเนตร ธรรมบวร (2546 : 87-88) ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ว่าการจัดการเรียนรู้ควรมีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ สอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่กล่าวว่าผู้ปกครองต้องทำความเข้าใจหลักสูตรของการศึกษาและควรให้ความร่วมมือกับผู้สอนและสถานศึกษาในการช่วยเตรียมตัวเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวได้เร็วยิ่งขึ้น

ตอนที่ 2 อภิปรายผลภาพรวมของความสอดคล้องในส่วนขอระดับการปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรี

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ด้านจุดประสงค์การเรียนการสอนศิลปะ ให้ความสำคัญต่อการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ 5 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ภาษา ฝึกการใช้ตา มือและประสาทสัมผัสทั้ง 5 ให้ทำหน้าที่สัมพันธ์กัน ฝึกให้มีสมาธิในการทำกิจกรรม รู้จักชื่อของสิ่งต่าง ๆ และวิธีการใช้ การเก็บรักษา ฝึกการสังเกตและวิเคราะห์สิ่งรอบตัว ฝึกระเบียบวินัยในการทำงาน สามารถปฏิบัติงานอย่างอิสระโดยไม่ถูกรบกวน สามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มสอดคล้องกับ Montessori (1980) ที่กล่าวถึงการวาดภาพนั้นจำเป็นต้องอาศัยการทำงานของมือและตาประสานสัมพันธ์กับเหมือนกับการเขียนหนังสือ การสอนวาดภาพนั้นเน้นที่การเตรียมทักษะในการใช้มือ ในเด็กการทำงานประสานกันของอวัยวะแต่ละส่วนยังไม่ดี แต่เมื่ออวัยวะต่าง ๆ นั้นถูกสร้างมาเพื่อให้ทำงานร่วมกัน การเตรียมมือและสายตาเพื่อการวาดภาพหรือการเขียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ การฝึกมือเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะมือเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความฉลาดของมนุษย์ มือเป็นอวัยวะที่ถ่ายทอดความคิด Hainstock (1978) กล่าวว่าในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีเด็กแต่ละคนควรได้รับโอกาสในการทำงานต่าง ๆ อย่างอิสระและสามารถเลือกสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่วนนิตยา ประพฤติกิจ (2536) กล่าวถึงศิลปะว่าเป็นการได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์โดยใช้ประสาทสัมผัส นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อเด็กก่อนวัยเรียน เพราะการได้ใช้ประสาทสัมผัสจะช่วยให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับโลกที่เขาอยู่ ส่วน Herberholz and Herberholz (1998) กล่าวว่าเมื่อประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ เด็กจะสามารถวาดวัตถุจากความทรงจำได้ เด็กต้องรับรู้ทางประสาทสัมผัสผ่านศิลปะปฏิบัติ แล้วจะสามารถสร้างรูปภาพในแบบของตัวเองได้ ก่อนที่เด็กจะสามารถเกี่ยวข้อง แล้วจึงจะเก็บไว้เป็นสัญลักษณ์ส่วนตัว

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ด้านหลักสูตร/เนื้อหา/กิจกรรม มีการใช้เนื้อหาจากเรื่องที่ย้ายไปสู่เรื่องที่ยาก โดยจะใช้หัวข้อเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต เช่น เด็ก พ่อแม่ บุคคล พืช สัตว์ เป็นหัวข้อในการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ เทคนิคที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่เน้นการประดิษฐ์และการวาดภาพระบายสี สารการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับจีระพันธ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) ที่กล่าวถึงหลักปรัชญาการสอนแบบมอนเตสซอรีไว้ว่า การสอนแบบมอนเตสซอรีเน้นการจัดการเรียนการสอนให้

เด็กแต่ละบุคคล และให้เด็กได้ทำงานไปตามลำดับความยาก-ง่าย และเป็นไปตามความสามารถของเขา ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2546) เสนอเกี่ยวกับสาระที่ควรเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่นั้นเนื้อหา การท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย โดยสาระที่เด็กเรียนรู้มีดังนี้ 1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก 2) เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ที่แวดล้อมเด็ก 3) ธรรมชาติรอบตัว 4) สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ส่วนอำไพ ตีรณสาร (2532) กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือการจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อมและความสนใจของผู้เรียน ผลที่ได้รับคือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนสูงมาก เพราะผู้เรียนมีความสนใจสูง อันเนื่องมาจากเรื่องที่ครูสอนนั้นเป็นเรื่องที่ตนสนใจดังนั้นการจะจัดกิจกรรมที่ได้ผลดีจึงต้องอาศัยวินัยและความพร้อมของวัสดุ อุปกรณ์ เพราะในกิจกรรมบางอย่างถ้าห้องถื่นหรือโรงเรียนมีข้อจำกัด ก็ทำให้เกิดความลำบากในการจัดเตรียมเป็นอย่างมาก อีกทั้งความสนใจของผู้เรียนอาจสนใจเฉพาะบางเรื่อง ในขณะที่หลักสูตรระบุกิจกรรมการสอนศิลปะไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งครูจะต้องจัดการสอนให้ครอบคลุมทั้งหมด วิรุณ ตั้งเจริญ (2539) ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กอนุบาลควรมีรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อฝึกให้เด็กได้ใช้ทักษะการใช้กล้ามเนื้อและอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ตลอดจนเพิ่มพูนความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ ผ่านกิจกรรมการวาด การปั้น การพิมพ์ภาพ การประดิษฐ์สร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยสื่อวัสดุที่หลากหลายชนิดนำมาให้เด็กได้ทดลองและเรียนรู้

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านวิธีสอน ใช้วิธีการสาธิตวิธีการทำให้เด็กดูทีละขั้นตอน มีการบูรณาการศิลปะเข้ากับกิจกรรมด้านนิสัยการทำงาน สอดคล้องกับ Gardner (1983) ที่ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมศิลปะในเชิงบูรณาการความรู้เข้ากับเนื้อหาส่วนอื่น ๆ ในหลักสูตร และให้ความสำคัญกับกิจกรรมศิลปะมุมมองของการนำกิจกรรมศิลปะไปสร้างเสริมและพัฒนาปัญญาในด้านต่าง ๆ ของเด็กเล็ก ศิลปะเปรียบเสมือนเครื่องมือในการเรียนรู้เพราะว่าสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่

พบในศิลปะสามารถเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้ในด้านอื่น ๆ หลักการนี้เช่นกันที่ทำให้เด็กสามารถเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ทางภาษาในขณะเดียวกันเมื่อเด็กวาดภาพ การเรียนรู้เรื่องความแตกต่างระหว่างภาพและพื้นภาพจะช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาทักษะการอ่าน การพัฒนาเด็กด้วยศิลปะจึงมีคุณค่าต่อการพัฒนาสติปัญญาด้านอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน สิ่งสำคัญคือกิจกรรมศิลปะมีจุดเน้นในด้านของการส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความเป็นตัวเองออกมา การออกแบบกิจกรรมศิลปะที่ดี จึงควรสนับสนุนให้เด็ก ๆ เกิดการตัดสินใจด้วยตนเอง รวมทั้งเรียนรู้ที่จะสร้างความร่วมมือกับผู้อื่นด้วย ศิลปะช่วยให้เด็กได้ฝึกหัดและมีพัฒนาการในการวางแผน และการจัดลำดับขั้นตอนการทำงาน ซึ่งนำไปสู่การสร้างรูปแบบพฤติกรรมแห่งความสำเร็จการเรียนรู้ กระบวนการทางศิลปะ เด็ก ๆ จะได้รับประสบการณ์ที่จะเรียนรู้ว่าคุณสมบัติต่าง ๆ ค้นพบเหตุและผล ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงระหว่าง ศิลปะกับวิทยาศาสตร์ ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมศิลปะมีส่วนอย่างยิ่งที่จะพัฒนาปัญญาหลาย ๆ ด้าน

ครูผู้สอนอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมศิลปะให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นในการจัดเตรียมด้านอุปกรณ์ สถานที่ สอดคล้องกับประเสริฐ ศิลรัตน์ (2529) กล่าวว่า การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะศึกษาควรมีความพร้อมที่สมบูรณ์ เช่น ห้องเรียน เครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ บรรยากาศในการทำงาน และห้องเรียนศิลปะที่สมบูรณ์ ควรมีขนาดใหญ่กว่าห้องเรียนปกติ พอเพียงสำหรับการปฏิบัติงานของเด็ก เครื่องมือควรประกอบด้วยช่างล้ามือ ที่เก็บเครื่องมือและวัสดุ โต๊ะ เก้าอี้ ตู้หรือบอร์ดแสดงผลงาน พื้นควรทำความสะอาดง่ายไม่ดูดซึมทางระบายอากาศถ่ายเทได้สะดวก

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ด้านผู้สอน จะให้ความสำคัญกับความแตกต่างกันของผู้เรียนแต่ละคน เน้นการสังเกตเด็กเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับ Hainstock (1978) ได้กล่าวถึงครูของแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีควรมีความศรัทธาในตัวเด็กว่าเด็กสามารถพัฒนาได้ด้วยตัวเอง ผ่านการปฏิบัติงาน ครูควรมีจิตวิญญาณที่เอาใจใส่ต่อเด็กมากกว่าทักษะในการสอน ควรมีแรงบันดาลใจในการที่จะสังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเด็ก ครูทำหน้าที่เป็นผู้สังเกตการณ์มากกว่าผู้ปฏิบัติหรือเป็นผู้มีอิทธิพลในกิจกรรม ส่วนจีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) ได้เสนอปรัชญาการสอนแบบมอนเตสซอรี เด็กจะต้องได้รับการยอมรับนับถือ ในสภาพที่แตกต่างกันไปจากผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ควรจัดการศึกษาให้เด็กแต่ละคนตามความสามารถ และความต้องการตามธรรมชาติของเขา Ginburg and Opper (1969) เสนอว่าครูควรคำนึงถึงบทบาทของผู้เรียนเป็นสำคัญ ในการประเมินครูจะต้องตัดสินใจว่าสิ่งใดกระตุ้น

ความสนใจของเด็ก ห้องเรียนต้องสอดคล้องกับบุคคลมากกว่ากลุ่ม คนแต่ละคนมีความแตกต่างกันในทุกแง่มุมของพัฒนาการการรับรู้ ส่วนอัมไพ ตีรณสาร (2532) กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือการจัดเตรียมเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความพร้อมและความสนใจของผู้เรียน ผลที่ได้รับคือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนสูงมาก เพราะผู้เรียนมีความสนใจสูง อันเนื่องมาจากเรื่องที่ครูสอนนั้นเป็นเรื่องที่ตนสนใจ ส่วนนิตยา ประพุดติกิจ (2536) กล่าวว่า ครูควรมีความเข้าใจความต้องการของเด็กโดยการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกให้สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กแต่ละวัย นภเนตร ธรรมบวร (2546 : 87-88) ได้กล่าวถึงแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวถึงการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ครูผู้สอนศิลปะให้ความสำคัญกับการเตรียมสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดี เช่น การจัดชั้นเรียน การจัดวางและจัดหาอุปกรณ์ศิลปะที่เหมาะสม สอดคล้องกับ Ginburg and Oppen (1969) ที่กล่าวถึงหน้าที่หลักของครูในวิธีการสอนโดยใช้กิจกรรมนั้น ครูมีบทบาทเป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่น่าสนใจและหลากหลายมาให้เด็กได้ทดลองทำ ครูไม่ควรสอนแต่ควรส่งเสริมให้เด็กได้จัดการกับสิ่งต่าง ๆ ครูใช้วิธีการสอนด้วยการพูด เด็กอาจเรียนรู้ได้เพียงผิวเผิน แต่การสอนโดยใช้กิจกรรมครูจะสามารถดึงเอาศักยภาพการเรียนรู้ของเด็กออกมาได้และเด็กจะสามารถพัฒนาความเข้าใจในโลกรอบตัวได้มากขึ้น ส่วน Hainstock (1978) กล่าวว่า ครูยังมีหน้าที่ในการเก็บและดูแลสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความสะอาดและความมีระเบียบ สิ่งต่าง ๆ ควรอยู่ในที่ของมันอย่างมีระเบียบและพร้อมใช้สำหรับเด็ก นอกจากนี้พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2544) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุดเท่าที่จะช่วยให้ตัวเขาเกิดปัญญานั้นขึ้นได้ และโดยนัยนี้ความสามารถ ความถนัด อุปนิสัยต่าง ๆ ของผู้เรียนจึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงอย่างสำคัญ เพื่อจัดสภาพการเรียนและกลวิธีสอนต่าง ๆ เป็นต้น ให้ผู้เรียนเรียนอย่างได้ผลดีที่สุด

ครูผู้สอนศิลปะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือตนเองเป็นจุดประสงค์หลักในวัย 3-6 ปี (ช่วงเวลาหลักของชีวิต) สอดคล้องกับ Hainstock (1978) ได้กล่าวถึงจิตที่ซิมซาบว่า ดร. มอนเตสซอรีกล่าวถึงช่วงเวลาของชีวิตตั้งแต่การเกิดจนถึงอายุ 3 ขวบ ว่าเป็นช่วงเวลาที่สำคัญและมีความสามารถทางร่างกายพัฒนาก่อให้เกิดพื้นฐานของชีวิต

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านผู้เรียน สามารถเลือกทำกิจกรรมและอุปกรณ์ได้ตามความสนใจ มีความเชื่อเพื่อแม่และช่วยเหลือผู้อื่น สามารถปฏิบัติงานได้เสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด ผู้เรียนสามารถเก็บอุปกรณ์เมื่อใช้เสร็จ สามารถดูแลความสะอาดหลังปฏิบัติกิจกรรมสอดคล้องกับ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) ที่กล่าวถึงผู้เรียนในแนวการศึกษามอนเตสซอรีว่าเด็กมีอิสระในการเลือกอุปกรณ์เองและปฏิบัติเองตามช่วงเวลาที่ต้องการโดยไม่มีใครมาคอยเร่งหรือกำหนดเวลาให้ จึงทำให้เด็กมีโอกาสที่จะประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติกิจกรรมชิ้นนั้นได้มากขึ้น เด็กเรียนรู้ที่จะทำหน้าที่ของแต่ละบุคคล และในสภาพของการเป็นสมาชิกของกลุ่ม และมีส่วนร่วมในการที่จะต้องรับผิดชอบ และรู้จักที่จะรอคอย เด็กได้รับการฝึกให้มีคุณภาพพื้นฐานทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นพลเมืองดี นอกจากนี้มอนเตสซอรีจะสนับสนุนให้เด็กรู้จักพึ่งตนเองแล้วเธอยังส่งเสริมให้ให้เด็กรู้จักช่วยเหลือผู้อื่นอีกด้วย การที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นทำให้เด็กเกิดความรู้สึกภูมิใจ และส่งเสริมให้เด็กเป็นคนที่มีความเชื่อเพื่อแม่และให้ความร่วมมือซึ่งจะติดตัวเด็กไปจนเป็นผู้ใหญ่ วิธีการของมอนเตสซอรียังจะช่วยฝึกให้เด็กมีวินัยในตนเอง ซึ่งการมีวินัยในตนเองนี้ไม่ได้เกิดจากการถูกบังคับหรือจ้ำจี้จ้ำไช แต่เป็นสิ่งที่ค่อย ๆ เกิดขึ้นในตัวเองจากการซึมซาบจากสภาพแวดล้อมที่ครูได้เตรียมไว้แล้วเป็นอย่างดี สิ่งเหล่านี้เมื่อเด็กได้ทำได้ปฏิบัติเป็นประจำทุกวันก็จะเกิดเป็นนิสัย และปลูกฝังให้เด็กมีวินัยในตนเอง มีความรับผิดชอบ อีกทั้งมีความเกรงใจผู้อื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดความมีระเบียบเรียบร้อยและสงบสุขในสังคมได้อีกต่อหนึ่ง ความรู้สึกในการอยู่ร่วมกันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในห้องเรียนมอนเตสซอรี เด็กที่อายุแตกต่างกันสามารถทำงานร่วมกันในบรรยากาศของการร่วมแรงร่วมใจมากกว่าการแข่งขันกัน ก่อเกิดความคาดหวังในสิ่งแวดล้อมและในตัวเองผ่านประสบการณ์กลุ่ม ส่วนกับมินดา วงศ์วิชิต (2543) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยอนุบาลพบว่า เด็กแสดงออกด้านพฤติกรรมในการดูแลสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมในการรับประทานอาหารว่าง/อาหารกลางวัน และการเคลื่อนที่ไปในสิ่งแวดล้อม เด็กแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในระดับมาก คือ การสนทนา การทักทาย การจัดการในการเล่น การช่วยเหลือผู้อื่น การเล่นกันเองอย่างไม่เป็นทางการ และการได้รับความเอาใจใส่ เด็กแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเองคือพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ และพฤติกรรมที่เกี่ยวกับตนเอง เด็กมีการแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำงาน คือ การซักถาม และการตอบคำถาม การให้ความสนใจตั้งใจเรียน การอภิปรายในห้องเรียน การทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ การทำตามแนวทางที่กำหนด พฤติกรรมขณะทำงาน และคุณภาพของงานที่ทำ

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ด้านอุปกรณ์และสื่อการสอน มีการจัดเก็บอุปกรณ์ไว้บนชั้นตามหมวดหมู่ อุปกรณ์ที่ใช้ในชั้นเรียนจะคัดสรรให้มีน้ำหนัก ขนาดและรูปร่างที่เหมาะสมกับมือเด็ก เหมาะสมกับการใช้งานในกิจกรรมแต่ละประเภท ครูผู้สอนจะทำการสังเกตความสนใจของผู้เรียนที่มีต่ออุปกรณ์แต่ละชนิด สอดคล้องกับ Hainstock (1978) กล่าวว่าในแนวทางการศึกษามอนเตสซอรี อุปกรณ์ที่ใช้ควรมีความสวยงาม มีขนาดเหมาะสมมือเด็ก ตรงตามความต้องการและดึงดูดเด็ก จากการสังเกตของมอนเตสซอรีพบว่าเด็กเรียนรู้และเลือกเรียนอุปกรณ์ตามความสนใจของตัวเอง อุปกรณ์ที่จัดไว้ถูกออกแบบให้ตรงกับจุดประสงค์ในการเรียนรู้และช่วยให้เกิดการพัฒนาความสามารถในแต่ละบุคคล สิ่งแวดล้อมที่ถูกเตรียมมาหมายถึงการจัดเตรียมอุปกรณ์และกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กเกิดการพัฒนาทางสติปัญญา ร่างกาย และความสามารถ อุปกรณ์เป็นสิ่งก่อกำเนิดการเรียนรู้ ส่วนการเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่เด็กสร้างขึ้นด้วยตัวเอง สิ่งแวดล้อมและอุปกรณ์ช่วยให้เด็กเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และแก้ไขสิ่งก่อกำเนิดในตัวเด็ก ในการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองจะช่วยให้เด็กสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ จนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญและทักษะ อัมไพ ตีรณสาร (2532) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมศิลปะที่ได้ผลดีจึงต้องอาศัยวินัยและความพร้อมของวัสดุ อุปกรณ์ เพราะในกิจกรรมบางอย่างถ้าห้องดินหรือโรงเรียนมีข้อจำกัด ก็ทำให้เกิดความลำบากในการจัดเตรียมเป็นอย่างมาก อีกทั้งความสนใจของผู้เรียนอาจสนใจเฉพาะบางเรื่อง ในขณะที่หลักสูตรระบุกิจกรรมการสอนศิลปะไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งครูจะต้องจัดการสอนให้ครอบคลุมทั้งหมด

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ด้านการวัดและการประเมินผล ใช้วิธีการสังเกตในการประเมินผล ทำการประเมินผลจากพัฒนาการในการทำกิจกรรมและการใช้อุปกรณ์ ความมีระเบียบวินัยในการทำงาน ความตั้งใจในการทำกิจกรรมและการใช้อุปกรณ์ สอดคล้องกับ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) กล่าวว่าการสอนแบบมอนเตสซอรี ประเมินผลโดยการสังเกตความสามารถในการทำกิจกรรมของเด็กในแต่ละกลุ่มวิชา สังเกตการณ์ใช้อุปกรณ์การเรียนแต่ละชิ้นของเด็ก ครูในแนวการสอนแบบมอนเตสซอรี จะต้องใช้การสังเกตอย่างมาก เพราะว่าการสังเกตความสำเร็จและพฤติกรรมของเด็กนั้น จะถูกต้องเสียกว่าการใช้แบบทดสอบ มอนเตสซอรีไม่เชื่อในเรื่องของการแข่งขัน เพราะเธอมีความเชื่อว่าเด็กไม่ควรที่จะประสบกับความล้มเหลวก่อนที่จะประสบกับความสำเร็จ ดังนั้นในระบบการสอนนี้จึงไม่มีการแข่งขัน เด็กทุกคนมีโอกาสทำงานของตนเองตามความพร้อมของตนเองโดยไม่มีการเปรียบเทียบ และตามเวลาที่

ต้นต้องการ เด็กของมอนเตสซอรีจะไม่ทำงานเพื่อหวังรางวัลหรือเพื่อไม่ให้ถูกทำโทษ รางวัลในระบบนี้คือความสำเร็จที่เด็กได้รับการปฏิบัติกิจกรรม ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่เสนอวิธีการประเมินควรยึดหลัก ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านและนำมาพัฒนาเด็ก ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี การประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรมประจำวัน ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกลงมือและจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายเหมาะกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3-5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล (2532) กล่าวว่า การจัดประสบการณ์ศิลปะควรจะเกี่ยวโยงเน้นหลักไปยังสิ่งที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก ความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นกับเด็กและความรู้สึกด้านอารมณ์ของเด็กมากกว่าที่จะมุ่งเฉพาะไปที่ผลงานของเด็กที่ปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรม โดยครูผู้สอนไม่ใช้วิธีการเปรียบเทียบผลงานเด็กในการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับ จีระพันธุ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) กล่าวว่า ด้านการทำกิจกรรมของเด็ก เป็นงานที่เด็กทำสำเร็จด้วยตนเอง เด็กทุกคนมีโอกาสทำงานของตนเองตามความพร้อมของตนเองโดยไม่มี การเปรียบเทียบหรือแข่งขันกับบุคคลอื่น

ระดับการปฏิบัติของครูผู้สอนศิลปะ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวการศึกษามอนเตสซอรี ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเรียน จัดให้มีห้องสำหรับการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะโดยเฉพาะ มีการใช้พื้นที่นอกห้องเรียนสำหรับการปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ จัดสิ่งแวดล้อมความสะอาดในการเรียนการสอนอย่างพอเพียง เช่น นักเรียนสามารถ สอดคล้องกับ ผดุงพรหมมูล (2538) เสนอแนะในงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพของการเรียนศิลปะปฏิบัติ ไว้ว่า 1) ต้องจัดเตรียมห้องปฏิบัติการให้เพียงพอและมีความเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาของการปฏิบัติในแต่ละครั้ง 2) เป็นห้องปฏิบัติงานที่มีบรรยากาศกระตุ้นยั่วยุการทำงานสร้างสรรค์ 3) ห้องปฏิบัติงานไม่จำเป็นจะต้องอยู่แต่ภายในห้องเรียนเท่านั้น อาจรวมไปถึงชุมชน หมู่บ้าน หรือแหล่งโบราณคดีก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การปฏิบัติงานแต่ละครั้ง ส่วนชลอ พงษ์สามารถ (2526) กล่าวว่า ด้านของสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการเรียนการสอนศิลปะ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมภายในห้องปฏิบัติงานศิลปะ ควรเป็นห้องเรียนที่แยกเป็นเอกเทศ ต้องกว้างขวางเพื่อการเคลื่อนไหวคล่องตัวของผู้เรียน และมีความแตกต่างจากห้องเรียนธรรมดา

ครูผู้สอนศิลปะมีระดับการปฏิบัติของอาจารย์ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี ด้านผู้ปกครอง โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนจะทำการสื่อสารกับผู้ปกครองอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งเกี่ยวกับพฤติกรรมและพัฒนาการของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามาสังเกตการสอนตามเวลาที่โรงเรียนจัดไว้ให้ สอดคล้องกับจี้ระพันธ์ พูลพัฒน์และคำแก้ว ไกรสรพงษ์ (2544) สิ่งที่โรงเรียนส่วนใหญ่ทำในการรายงานผลการเรียนของนักเรียน คือ ทุกวันศุกร์ส่งผลงานของนักเรียนกลับบ้าน กำหนดช่วงเวลาที่จะให้ผู้ปกครองมาสังเกตการเรียนการสอนของโรงเรียน และมีการสนทนาระหว่างครูและผู้ปกครองเกี่ยวกับความสามารถของเด็ก นอกจากนี้ มีแบบการประเมินผลความสามารถของนักเรียนในการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ โดยใช้ลงวันที่ หรือขีดเครื่องหมาย ถูกหลังรายการอุปกรณ์ที่นักเรียนทำได้คล่องแคล่ว และเข้าใจในการใช้อุปกรณ์อย่างถูกต้องแล้ว และพร้อมที่จะรับการสาธิตจากครูสำหรับการใช้อุปกรณ์ขั้นที่ยากขึ้นไปอีก แล้วจัดทำเป็นรายงานให้ผู้ปกครองได้ทราบอีกครั้ง ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่ระบุว่าผู้ปกครองต้องทำความเข้าใจหลักสูตรของการศึกษาและควรให้ความร่วมมือกับผู้สอนและสถานศึกษาในการช่วยเตรียมตัวเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวได้เร็วยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 อภิปรายผลการสังเกตการจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลที่ใช้แนวทางการศึกษามอนเตสซอรี

การนำเข้าสู่บทเรียน ครูผู้สอนมีการนำเข้าสู่บทเรียนโดยการชักชวนพูดคุยเกี่ยวกับหัวข้อการเรียน แนะนำวัสดุอุปกรณ์ สาธิตวิธีการปฏิบัติงานและการใช้วัสดุอุปกรณ์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองใช้อุปกรณ์ สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต (2544) กล่าวว่าในเมื่อปัญญาเป็นของยึดเหนี่ยวบังคับให้รับเอาไม่ได้ การเรียนการสอนจึงต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา คือ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถามได้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงต่าง ๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน Hainstock (1978) กล่าวว่าครูที่เรียบง่าย และวัสดุอุปกรณ์ที่ประยุกต์ให้เหมาะสมกับเด็กตามที่เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้ วิธีการของมอนเตสซอรีเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการทดลองสอนโดยใช้อุปกรณ์และค่อย ๆ ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ขึ้นเองอย่างเป็นธรรมชาติ เด็ก ๆ จะได้รับอุปกรณ์ซึ่งจะดึงดูดเด็กให้เกิดการเรียนรู้ วิเคราะห์และฝึกทักษะการเคลื่อนไหว อุปกรณ์เหล่านี้ยังช่วยให้เด็กเกิดสมาธิในแบบที่วิธีการสอนโดยการพูดไม่ก่อให้เกิด

การปฏิบัติกิจกรรม ครูผู้สอนมีการให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมกิจกรรมอย่างอิสระภายใต้กฎเกณฑ์ที่กำหนด ผู้สอนคอยให้คำชี้แนะและดูแลความเรียบร้อย ผู้เรียนเก็บอุปกรณ์และดูแลความสะอาด ซึ่ง Gardner (1983) ได้กล่าวถึงคุณค่าและความสำคัญของการทำงานศิลปะไว้ว่า

ศิลปะปฏิบัติเป็นหัวใจของการเรียนศิลปะ กิจกรรมการรับรู้และการแสดงออกต้องเกี่ยวของโดยตรงกับการทำงานศิลปะของเด็กนักเรียน ศิลปะปฏิบัติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรสอนให้เด็กเล็ก การเรียนรู้ศิลปะต้องเป็นการที่เด็กปฏิบัติและไม่ใช่การเลียนแบบ การปฏิบัติต้องเชื่อมโยงการรับรู้และการแสดงออก การรับรู้คือการเรียนรู้ที่จะเห็นได้ดีขึ้น ฟังได้ชัดขึ้น แยกแยะความแตกต่างและเห็นความเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ การแสดงออกคือสามารถดึงเอาขั้นตอนการปฏิบัติและการรับรู้ออกมาได้ ควรใช้คำถาม อะไร ทำไม และทำอย่างไรในเด็ก การรับรู้และการแสดงออกในศิลปะปฏิบัติและการชื่นชมศิลปะต้องมีในบทเรียนเพื่อให้ความเจริญทางศิลปะในเด็ก ส่วน Montessori (1980) กล่าวว่าวิธีที่ดีที่สุดในการวาดนั้นไม่ควรปล่อยให้วาดอย่างอิสระแบบไร้ขอบเขต แต่ควรเตรียมการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติด้วยการฝึกการใช้มือ พรสวรรค์จึงจะปรากฏออกมาเอง และไม่ควรมีแบบฝึกหัดที่กำหนดมาเพื่อฝึกฝนการวาดโดยเฉพาะ บทเรียนที่ไม่ดีเหล่านั้นอาจทำให้เกิดการต่อต้าน และเพื่อไม่ให้เด็กละทิ้งความพยายามในการแสดงออกเพราะมือไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการวาดได้ จำเป็นต้องสร้างสิ่งแวดล้อมที่มีความหมายต่อการแสดงออกและเตรียมมือให้ทำหน้าที่ของมือได้อย่างดีที่สุด สร้างดวงตาที่จดจ่อยละเอียดได้อย่างถูกต้องแม่นยำที่สุด และเปิดโอกาสให้เกิดแรงบันดาลใจจากสิ่งสวยงาม เด็กจะได้รับแรงกระตุ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ทำให้เขารู้สึกสนุกจากการได้ฝึกปฏิบัติจนสามารถวาดภาพที่สวยงามได้ Revesz พูดเกี่ยวกับวิธีการมอนเตสซอรีและตอบคำถามในหัวข้อ free drawing ดังนี้ โรงเรียนแบบมอนเตสซอรีไม่ได้ยับยั้งการวาดอิสระแต่มอนเตสซอรีทำให้เด็กค้นพบความน่าพอใจอันยิ่งใหญ่ในการวาดอิสระพร้อม ๆ กับพัฒนาการรับรู้ทางด้านสีและรูปทรงราวกับเป็นแบบฝึกฝนมือและตา การฝึกมือเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะมือเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงความฉลาดของมนุษย์ มือเป็นอวัยวะที่ถ่ายทอดความคิด

พฤติกรรมผู้เรียน มีความกล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรม มีความสนุกสนานในการปฏิบัติกิจกรรม ปฏิบัติกิจกรรมได้เสร็จสมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับ มินดา วงศ์วิจิตร (2543) ได้ศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการทำงานของเด็กในแนวการศึกษามอนเตสซอรีพบว่าพฤติกรรมที่แสดงออกในระดับมาก คือ การซักถาม และการตอบคำถาม การให้ความสนใจตั้งใจเรียน การอภิปรายในห้องเรียน การทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ การทำตามแนวทางที่กำหนด พฤติกรรมขณะทำงาน และคุณภาพของงานที่ทำ ส่วน Gardner (1983) ได้เสนอแนวความคิดว่าเด็ก ๆ มีพัฒนาการทางสติปัญญาผ่านการทำกิจกรรมศิลปะ โดยเด็กเรียนรู้วิธีที่จะอธิบายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวัสดุศิลปะนั้น ๆ เด็กสังเกตและอธิบายสิ่งต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวผ่านศิลปะและภาษา การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาพูด

กับสัญลักษณ์ภาพ ดังนั้นเปิดโอกาสให้เด็กได้อภิปรายเกี่ยวกับงานศิลปะของเขา ขณะเดียวกันยังช่วยพัฒนาคำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งที่ทำนั้นด้วย ยอมให้เด็กได้มีการแลกเปลี่ยนสนทนากัน เด็ก ๆ จะเรียนรู้คำใหม่ ๆ เพื่อที่จะอธิบายถึงสิ่งที่เขาทำเช่นเดียวกับที่เขาได้สำรวจวัสดุใหม่ ด้าน Hainstock (1978) เสนอว่าเด็ก ๆ ควรได้เลือกกิจกรรมตามความสนใจ วิธีการอิสระนี้ควรอยู่ในแบบฝึกหัดที่สามารถเรียนรู้ซ้ำ ๆ ได้ ไม่ควรสั่งให้เด็กทำตาม แต่ควรจัดสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กทำให้เด็กสนใจและก่อให้เกิดสมาธิ ควรจัดสิ่งรบกวนที่ไม่จำเป็นออกไป เด็กส่วนใหญ่จะสงบเมื่อได้ทำกิจกรรมเพราะระบบประสาทได้พักผ่อน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้การจัดการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นอนุบาลตามแนวการศึกษามอนเตสซอรีสำหรับการสอนในวิชาศิลปะศึกษาสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

ในการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีซึ่งเป็นนวัตกรรมการศึกษาจากทวีปยุโรปเข้ามาใช้จัดการเรียนการสอนในบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทยนั้น จากผลการวิจัยพบว่าในโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรนานาชาติหรือหลักสูตรสองภาษานั้น สามารถนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีมาใช้ในการจัดการศึกษาโดยยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้ทั้งหมด เนื่องจากลักษณะของผู้เรียนมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและสัญชาติ การใช้แนวคิดตะวันตกในการจัดการศึกษาจึงไม่ถูกมองว่าเป็นความขัดแย้งด้านแนวคิดหรือแนวทางการปฏิบัติแต่อย่างใด ส่วนโรงเรียนที่จัดการเรียนการสอนตามบริบทไทยนั้น พบว่ามีการนำแนวการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษาร่วมกับแนวการจัดการศึกษาปฐมวัยที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดขึ้น บทบาทของแนวการศึกษามอนเตสซอรีจึงถูกจัดในลักษณะของการจัดให้มีห้องเรียนมอนเตสซอรีเฉพาะขึ้น มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนผู้เรียนเข้าไปปฏิบัติกิจกรรมตามตารางเวลาที่กำหนดขึ้นในแต่ละสัปดาห์ ส่วนการเรียนการสอนในชั้นเรียนใช้แนวการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลักในการจัดการเรียนการสอน

ในการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีในฐานะที่เป็นนวัตกรรมการศึกษาจากตะวันตกที่มีการนำมาใช้ในการจัดการศึกษาอย่างแพร่หลายมากขึ้นในโรงเรียนระดับปฐมวัยของประเทศไทย จึงควรได้มีการพิจารณาถึงแนวคิด หลักปรัชญาและแนวการจัดการเรียนการสอนว่ามีความสอดคล้องหรือขัดแย้งกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยอย่างไร มีสิ่งใดที่ควรปรับหรือประยุกต์ใช้ในการนำมาจัดการเรียนการสอน ปรัชญาของมอนเตสซอรีที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เด็กเป็นผู้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองผ่านการปฏิบัติกิจกรรมที่ ดร.มอนเตสซอรีได้ทำการศึกษาค้นคว้า

และทดลอง เพื่อทราบถึงลักษณะการเรียนรู้ของเด็กและความสนใจของเด็กที่มีต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ครูมีหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกสอนนั้น พบว่ามีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาพื้นฐานเกี่ยวกับหลักการสอนและวิธีสอนตามแนวพุทธ โดยหลักการสอนตามแนวพุทธนั้น ให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียนในฐานะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างให้เกิดปัญญาแก่ตนเอง ในการเรียนการสอนแนวพุทธนั้นผู้เรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีบทบาทและเป็นผู้ลงมือปฏิบัติมากที่สุดในการแสวงหาความรู้หรือสร้างปัญญา ให้อิสระกับผู้เรียนในการใช้ความคิดและค้นหาความจริงต่าง ๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน ผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะแนวทางและทำความเข้าใจผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน เพื่อสามารถจัดสภาพการเรียนและวิธีสอนต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเรียนอย่างได้ผลดีที่สุด เมื่อนำหลักการแนวคิดและรูปแบบการเรียนการสอนมาเปรียบเทียบกับระหว่างแนวการศึกษามอนเตสซอรีและปรัชญาการเรียนการสอนตามแนวพุทธนั้น จะเห็นได้ว่ามีหลักการและแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกัน ทั้งในด้านของการแสวงหาความรู้จะต้องเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยตรงกับผู้เรียน ครูมีหน้าที่ในการแนะนำหรือชี้แนะแนวทาง ไม่ได้มีบทบาทเป็นผู้อบรมสั่งสอนหรือถ่ายทอดความรู้ จึงสามารถกล่าวได้ในการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีมาใช้ในการจัดการศึกษานั้น ไม่น่าจะมีสิ่งใดที่ขัดแย้งกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมไทย เนื่องจากแนวคิด ปรัชญาและแนวทางปฏิบัติมีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาการเรียนการสอนตามแนวพุทธ ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ

ในส่วนของการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีมาใช้จัดการเรียนการสอนนั้น สามารถนำเรื่องเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมไทยเข้าไปประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนโดยปรับให้มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ ซึ่งอาจเสริมประสบการณ์ด้านสังคมและวัฒนธรรมไทยเข้าไปในหลักสูตร เช่น การจัดให้มีอุปกรณ์หรือของเล่นที่สะท้อนถึงสังคมไทย การจัดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย เช่น การสอนเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีไทย การจัดให้มีของเล่นแบบไทยโบราณในห้องเรียนมอนเตสซอรี การเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารและขนมไทย ซึ่งในบางโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำการศึกษาก็จะมีการเสริมในเรื่องของสังคมและวัฒนธรรมไทยเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน ในส่วนของการเรียนการสอนศิลปะควรให้ผู้เรียนได้เรียนเกี่ยวกับรูปแบบของศิลปะและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนเทคนิคการสร้างสรรคศิลปะแบบไทยแบบง่าย ๆ เพื่อให้เด็กได้เกิดความรู้ความเข้าใจในบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เขาอาศัยอยู่ ตลอดจนเกิดขึ้นชมและซาบซึ้งในศิลปะ

จากการวิจัยพบว่าแนวการศึกษามอนเตสซอรีมีบทบาทในการช่วยพัฒนาเด็กสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของ Lowenfeld (1987) ที่เสนอไว้ในหนังสือ Creative and mental growth ว่า เด็กในวัยเด็กเล็กจะสนุกกับการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อและเป็นการเพิ่ม

ความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เด็กจะสนุกสนานกับการสิ่งที่เขาเขียนขึ้น การแสดงออกด้านการวาดภาพเริ่มมีความหมาย ภาพสิ่งของสิ่งเดียวกันอาจเขียนได้หลายแบบ โลกที่เด็กเห็นหรือรู้จักจึงแตกต่างจากโลกที่เด็กเขียนภาพ การพัฒนาความคิดเกี่ยวกับคนและสิ่งของยังไม่เด่นชัด การใช้สีของเด็กยังไม่เป็นไปตามธรรมชาติ สีที่เด็กใช้เขียนภาพกับสีที่เด็กเห็นจริงจะไม่เหมือนกันทั้งนี้เพราะเด็กใช้สีตามอารมณ์แล้วแต่ว่าสีไหนสะดุดตาเด็ก หรือเด็กชอบสีไหนเป็นพิเศษก็ใช้สีนั้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง เด็กยังไม่มีความเข้าใจเรื่องเกี่ยวกับบริเวณว่างหรือช่องไฟ การวาดภาพจึงไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งต่าง ๆ ตรงไหนมีบริเวณว่างเด็กจะเขียนสิ่งต่าง ๆ ลงไป ซึ่งแนวทางการศึกษามอนเตสซอรีนั้นเน้นส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ผ่านการทำกิจกรรม กิจกรรมที่จัดขึ้นจะเน้นการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการรับรู้ จนเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ สอดคล้องกับที่ Herberholz and Herberholz (1998) กล่าวไว้ว่าเมื่อประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ เด็กจะสามารถวาดวัตถุจากความทรงจำได้ เด็กต้องรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสและผ่านศิลปะปฏิบัติ แล้วจะสามารถสร้างรูปภาพในแบบของตัวเองได้ อุปกรณ์ของมอนเตสซอรีที่ผ่านการทดสอบและคัดสรรจะมีรูปร่างและสีสรรที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก การวาดภาพก็เป็นการถ่ายทอดด้านรูปร่างรูปทรงและสีสรรเช่นกัน Lowenfeld (1987) กล่าวว่าเด็กในวัย 4-7 ปี จะถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ออกมาเป็นภาพวาดโดยใช้สัญลักษณ์รูปทรงเรขาคณิตแทนความหมายสิ่งที่เด็กวาด อุปกรณ์ของมอนเตสซอรีก็มีรูปร่างรูปทรงทางเรขาคณิตเช่นกัน ซึ่งจะช่วยพัฒนาการรับรู้และความเข้าใจของเด็กเกี่ยวกับรูปทรงต่าง ๆ ที่เป็นจุดเริ่มต้นของการวาดภาพหรือการแสดงออกทางศิลปะ สีสรรของอุปกรณ์ที่ดึงดูดให้เด็กเล่นจะช่วยให้เด็กได้รู้จักสีต่าง ๆ ผ่านการเล่นอุปกรณ์ สอดคล้องกับ Chapman (1978) ที่กล่าวว่ากระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะเป็นการตอบสนองต่อรูปทรงทางทัศนช่วยพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กและเปิดประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาตนเอง ศิลปะมีความหมายกับเด็กเมื่อเด็กได้สัมผัสกับรูปทรงพื้นฐานในการแสดงออกและตอบสนองชีวิต แนวคิดของมอนเตสซอรีด้านการวาดภาพที่กล่าวถึงการเตรียมตาและมือให้พร้อมสำหรับการวาดและการเขียนนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกทางศิลปะได้อย่างดี เพราะเด็กสามารถควบคุมมือให้วาดตามความคิดและจินตนาการ มีสายตาที่ละเอียดอ่อนในการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านการวาดภาพที่เหมาะสมตามขั้นพัฒนาการ สิ่งที่มอนเตสซอรีเน้นย้ำคือการไม่มีแบบฝึกหัดที่ตายตัวในการวาดภาพ นั่นคือการไม่เน้นให้เด็กลอกเลียนแบบหรือตั้งใจที่ตายตัวให้กับเด็ก สอดคล้องกับ Dewey (1902) ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนได้ค้นหาด้วยตัวเอง ความพยายามและได้ตัดสินใจเหล่านี้คือธรรมชาติและมีความประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ดังนั้นการวาดภาพนั้นควรดำเนินไปตามความสามารถและความสนใจ

ของเด็กเองเพื่อที่เด็กจะได้สนุกสนานกับการทำศิลปะอย่างเต็มที่ การตั้งโจทย์หรือมีแบบฝึกหัดจะเป็นการบังคับและกดดันให้เด็กทำในสิ่งที่ผู้ใหญ่ต้องการ ซึ่งขัดกับแนวคิดทางศิลปะสมัยใหม่ที่เน้นให้เด็กได้แสดงออกอย่างเต็มที่ตามความสนใจ ไม่มีสิ่งใดถูกหรือผิดในกิจกรรมศิลปะ ลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้จะเป็นพฤติกรรมที่ติดตัวเด็กไปจนโต มอนเตสซอรีสอนให้เด็กสามารถเลือกปฏิบัติกิจกรรมได้ภายใต้กฎระเบียบที่กำหนดไว้ การปฏิบัติอย่างอิสระเสรีไม่ได้หมายความว่าเด็กสามารถทำทุกสิ่งได้เสมอไป สอดคล้องกับ Gruber (1994) ที่ให้ความสำคัญกับการวัดพฤติกรรมในการทำงาน ระเบียบวินัย การร่วมมือในการทำงาน ความตั้งใจและการให้ความสำคัญในการทำงาน

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนศิลปะตามแนวการศึกษามอนเตสซอรีนั้นให้ความสำคัญที่การเตรียมประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้านของเด็กให้มีความพร้อม เพื่อที่จะสามารถรับรู้และทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งและสามารถแสดงออกทางศิลปะได้ โดยไม่มุ่งเน้นการคาดหวัง ตั้งกฎเกณฑ์ หรือจัดแบบฝึกหัดให้เด็กได้ปฏิบัติ การที่เด็กมีสิทธิที่จะเลือกทำหรือไม่ทำสิ่งใดนั้น จะส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกดีกับสิ่งที่เด็กได้มีโอกาสในการเลือกปฏิบัติด้วยตนเอง ในการปฏิบัติงานศิลปะไม่มีสิ่งใดถูกหรือผิด การไม่เข้าไปก้าวก่ายแก้ไขงานของเด็กจะส่งผลให้เด็กเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ติดตัวเด็กไปเมื่อเด็กเติบโตขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำแนวการศึกษามอนเตสซอรีไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษา

จากการวิจัยพบว่าผู้บริหารสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญและครูผู้สอนศิลปะต่างให้ความสำคัญกับบทบาทของศิลปศึกษาในการจัดการเรียนการสอนระดับปฐมวัย แต่ในแนวการศึกษาที่มีแนวคิดและปรัชญาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะอย่าง เช่น แนวการศึกษามอนเตสซอรีนวัตกรรมการศึกษาที่ได้มีการนำเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัย ทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในแนวการศึกษา สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการฝึกอบรมครูให้มีความรู้เกี่ยวกับแนวการศึกษาดังกล่าว เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามหลักปรัชญา ในด้านการสอนศิลปศึกษาในแนวการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ เช่น แนวการศึกษามอนเตสซอรีนั้น ครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะจัดการเรียนการสอนให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกันได้ แต่การที่จะจัดเตรียมครูผู้สอนที่มีความสามารถในการสอนวิชาเฉพาะอย่างเช่นศิลปศึกษาและเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในแนวการศึกษาที่มีรูปแบบเฉพาะเช่นแนวการศึกษามอนเตสซอรีนั้นเป็นสิ่งสำคัญและมีปัญหาในด้านการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทั้งในแนว

การศึกษาและวิชาเฉพาะสาขา ทำให้การจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาต้องเกิดปัญหาและอุปสรรค เพราะครูที่สอนในสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่จบการศึกษาในสาขาปฐมวัยหรืออื่น ๆ ไม่ใช่ครูที่จบการศึกษาทางศิลปะศึกษาโดยตรง ทำให้การดำเนินการสอนอาจไม่สัมฤทธิ์ผลสูงสุดอย่างที่ดีควรจะเป็น หรือในบางโรงเรียนที่มีการจัดหาครูที่มีความเชี่ยวชาญทางศิลปะ ครูก็ยังขาดความรู้ความเข้าใจในแนวการศึกษาที่ชัดเจน ดังนั้นเพื่อให้การดำเนินการสอนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และเกิดสัมฤทธิ์ผลกับตัวผู้เรียนอย่างสูงสุดในด้านการจัดการเรียนการสอนศิลปะในแนวการศึกษามอนเตสซอรี ครูผู้สอนควรได้รับการอบรม สัมมนา และฝึกปฏิบัติ เพื่อให้มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงปรัชญา แนวคิดและกระบวนการ โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนศิลปะในแนวการศึกษามอนเตสซอรีและทฤษฎีทางด้านศิลปะศึกษาที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจนก่อนที่จะนำไปปฏิบัติในชั้นเรียน ครูผู้สอนศิลปะควรมีความรู้ความเข้าใจในแนวการศึกษามอนเตสซอรี แนวคิดและทฤษฎีการเรียนการสอนศิลปะ เพื่อสามารถจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ ลักษณะของผู้เรียน สภาพแวดล้อม และมีวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวการศึกษาที่ใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม